

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Renesanční magie: Marsilio Ficino
Andrea Dyková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Renesanční magie: Marsilio Ficino

Andrea Dyková

Vedoucí práce:

PhDr. Daniel Špelda, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Danielu Špeldovi, Ph.D., který svými kritickými poznámkami a návrhy přispíval k mé práci a díky tomu mi pomohl odstranit řadu nesrovnalostí. Dále bych mu ráda poděkovala za jeho čas, který mi věnoval, kdykoliv jsem potřebovala.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	ÚVOD DO MAGIE	3
2.1	POČÁTKY MAGIE	3
2.2	MAGIE VE SPOJENÍ S ALCHYMIÍ A ASTROLOGIÍ	5
3	RENEŠANČNÍ MAGIE	8
4	PODOBNOST FICINOVÝCH TEORIÍ	13
4.1	FICINŮV NOVOPLATONISMUS	14
4.2	ASCLEPION A PŘÍBLÍŽENÍ CORPUS HERMETICUM	17
4.2.1	Asclepius	18
4.2.2	Corpus Hermeticum III., Posvátná řeč Herma Trismegista	19
4.2.3	Corpus Hermeticum XII., Největším zlem v lidech je nevědomost vůči Bohu	20
5	TŘI KNIHY O ŽIVOTĚ aneb FICINOVA PŘIROZENÁ MAGIE	21
5.1	FICINOVA MAGICKÁ MEDICÍNA	21
5.1.1	Melancholie- obávaná nemoc učenců	22
5.1.2	Těm, kteří se neúnavně věnují studiu	223
5.1.3	Péče o naše tělo	25
5.1.4	Jak se dožít vysokého věku	26
5.2	MAGIE LÁSKY, TALISMANŮ A HUDBY	28
5.2.1	Teorie spiritus	28
5.2.2	Teorie mikrokosmu-makrokosmu	30
6	ZÁVĚR	35
7	RESUMÉ	36
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	37
8.1	PRIMÁRNÍ PRAMENY	37
8.2	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	37

1 ÚVOD

Esoterické vědy vyvíjely svou působnost na rozhraní víry a filosofie, s kterými do dnes sdílí některé principy. Magie, která má s esoterikou společný pohled na svět, má svůj původ s počátkem lidstva, kde pod různými tradicemi rozvíjí svou působnost pod náboženským charakterem.¹ Jakkoli se církevní otcové snažili ve středověku rozlišit dobrou a zlou magii, nepřipouštěli si myšlenku, že magickou naukou by mohl člověk převýšit své bytí a dosáhnout tím božské podstaty. Renesance přišla s novou myšlenkou o vytvoření „přirozené magie“, ve které je vesmír prostoupený jakousi silou, která svět a vše v něm pojí dohromady. Díky této provázanosti může člověk, jako součást vesmíru, využívat nebeské možnosti ke svým účelům.² Především výklad magie Marsilia Ficina v jeho knize *De vita libri tres* se stal nejvlivnějším své doby. Jeho lékařský spis představuje ucelený magický systém obohacený o recepty a rady, které člověk dokáže využít pro své zdraví.³

V úvodní části se pokusím vymezit počátky magie, které vznikají pod náboženským vlivem své doby. Protože je má práce výhradně zaměřena na magii, která má lidem pomáhat a obstarávat lepší život, zmíním její vztah k alchymii a astrologii. Alchymii a magii spojuje zájem o poznání skrytých sil a přírodních zákonitostí a bez astrologických znalostí by magické praktiky nebyly účinné.⁴

V další části představím Marsilia Ficina, jenž významně přispěl svým myšlením do historie esoteriky. Zmíním znovuoživení dávné moudrosti (*prisca sapientia*), podle které existuje pradávné vědění zjevené na počátku lidských dějin bohy. Marsilia Ficina a jiné renesanční mágy toto staré tajemství velmi ovlivnilo v jejich teoriích. Ficino podle této moudrosti měl svou představu o bájných mudrcích, kteří začínají Zoroastrem a dále pokračují Hermem Trismegistem, Orfeem, Aglaofemem, Pýthagorem a Platónem.⁵

Podobnost Ficinových teorií navazuje na předchozí kapitolu. V této části své práce se budu věnovat blíže spisům *Corpus Hermeticum* a *Asclepius*, které byly připisovány bájnému Hermu Trismegistovi. Přiblížím hlavní myšlenky a teze těchto pojednání a pokusím se je srovnat s Ficinovými názory.

Podobnost Ficinových myšlenek nalezneme i v novoplatónismu. Ficinovo pojetí je velmi osobité především tím, že sám řeší otázky vztahu Boha, přírody a celistvosti světa. Jeho

¹ Stuckrad, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, str. 12, 44

² Tamt., 62-63

³ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 186

⁴ Priesner, C., „Magie“, str. 190

⁵ Guimbard, C., „Marsilio Ficino“, str. 362-363

filosofický systém podobný novoplatónismu budu reflektovat v této kapitole.⁶

Na konci tohoto pojednání se zaměřím na Ficinovu knihu *De Vita*. V této kapitole se pokusím vyložit celý jeho systém magie, který rozhodně není založen na démonickém propojení. Mým cílem je především představit „*přirozenou magii*“ v podání Marsilia Ficina, který magii povznesl na součást medicíny a lidského života a nijak nesouvisí s žádnými magickými praktikami, které spíše využívají činnost kouzel pro marnotratné účely.

⁶ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 85

2 ÚVOD DO MAGIE

2.1 POČÁTKY MAGIE

Odedávna je magie buď považována za šarlatánství anebo ji mnozí definují jako umění. Magie je věda starých zasvěcenců a možná i křesťanství, které v době své největší dominance zahrnovalo všechna kouzla klamných bohů a rituálů pryč od božské podstaty.⁷ Magií rozumíme takové schopnosti, které umožňují mágům činit věci, které jsou pro ostatní lidi nemožné a nepochopitelné. Vzhledem k tomu, že magické dovednosti nemají své hranice působnosti, byla rozdělena na bílou a černou magii. Černá magie je principálně zlá, která mnohdy nutí mágy se spojit s démony. Bílá magie zkoumá poznání skrytých sil a zákonitostí, které příroda nabízí.⁸

Magie se rozvíjela pod různými tradicemi. V Indii byla spojována s kabalou, o níž židovská tradice tvrdila, že jde o ústně předávané učení od samotného Mojžíše.⁹ Pod touto náboženskou tradicí se mohla magie stát klíčem k nejvyšší moudrosti. Avšak indické učení bylo ovlivněno náboženským vlivem literárních děl *Upanišady* (800-400 př. n. l.), které ačkoliv obsahují hlavní téma spojení sebe sama s nejvyšším kosmickým principem, způsob dosažení tohoto cíle prostřednictvím meditací a různých očíst, nepůsobí výchovně spíše nemravně. Nepřidává k tomu ani společenský aspekt v podobě indických kast, které zvláště přispívaly k použití černé magie mocnými proti slabým.¹⁰

V Egyptě byla z magie učiněna univerzální věda, která pod hermetickou tradicí představovala dokonalé dogma. Autorem starověkých nauk, Hermes Trismegistos, vtesal do drahokamu známého pod jménem *Tabula smaragdina* veškerou magii na jednu stranu. Tyto poučky obsahují jednotu bytí, harmonii, zákony rovnováhy a další. Na rozdíl od Indie, byla zde magie přístupná všem a všude, protože celý Egypt včetně pouští byl naplněn těmito nesmrtelnými naukami, kde stěžejním se staly pyramidy jako vrchol lidské inteligence.¹¹

Magie ve starověkém Řecku má své kouzlo v přirozené podobě. Lidé věřili v pravzor člověka, který se dokázal pozdvihnout k nebi. V tomto duchu spojení člověka s Bohem se objevovali hrdinové, kteří tento ideál povzneseného člověka ztotožňovali. Ve starořeckých tradicích se objevuje hrdina Orfeus, kterému jsou přisuzovány orfické lyry v hudbě. Tyto

⁷ Lévi, E., *Dějiny magie*, str. 10

⁸ Priesner, C., „Magie“, str. 189

⁹ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 91-93

¹⁰ Lévi, E., *Dějiny magie*, str. 77-86

¹¹ Tamt., str. 87-95

melodie měly nevidanou moc, která dokázala změkčovat skály nebo krotit divoká zvířata. Všechna tajemná alegorie a moudrá podání starořeckých mýtů se staly duší řecké duchovní kultury, v které magie hrála nedílnou součást.¹²

Období středověku nebylo přívětivé pro rozvoj magie. Církevní otcové, zvláště pak křesťanský spisovatel Tertullianus (přelom 2-3. st. n. l.) a křesťanský filosof a teolog Augustinus (354-430) argumentovali proti pohanům, které spojovali s magickými rituály. Jejich obavy mířily především proti představě neortodoxního pohanského náboženství, jako formě nepřijatelných pohanských praktik, které by se mohly začít označovat v souvislosti s křesťanským učením nebo by mohly pošpinit jejich primární náboženské texty. Tyto obavy byly opodstatněné, protože se objevovaly zneklidňující spisy, které obsahovaly učení o Bohu a praktikách kouzel spojované s apoštoly a svatými. Augustinus ve své knize *De civitate dei*, kniha X. vede rozsáhlý útok proti magii, o které píše, že není nic lepšího než přestrojená forma černé magie. Díky novoplatónskému filosofovi Porfyriovi (232-304) a jeho nejasnému postoji k magii, odmítal novoplatónské učení zařadit ke křesťanským směrům a odděloval tento směr jako neslučitelný s křesťanstvím. Magie tedy byla ve středověku spojována s božskými principy ale také s démony, kteří manipulováním podváděli lidskou rasu. Proto magie byla označována jako druh řeči, kterou mají démoni a lidi společnou. Tento názor se stal měřítkem pro pozdější autory, kteří díky tomu odsoudili vytvoření „přirozené“ magie.¹³

Na straně druhé existují nejméně dva předsudky, které se týkají středověku a jsou těsně spjaté s vývojem esoteriky. První je očividný v názvu této doby, kde „střed“ má značit jen přechodné období změn před mnohem lepší a pozitivnější dobou, kterou historikové nazvali „moderní doba“. Ale tato historická konstrukce, která pokládá renesanci za přínosnou, pokřivila dobu následující po antice. I ve středověku se křesťanští mocnáři zabývali klasickými texty filosofie a vědy a ukazovali na upadající zájem o kulturu a vědy. Dalším předsudkem je domněnka, že Západ je křesťanský. Toto přesvědčení nedovolilo vnímat Evropu jako region plný různých náboženských a kulturních odlišností. Tyto a další předsudky se často projevovaly jako překážky pro odhalení kulturních a náboženských souvislostí ve středověku. Dalším významným bodem pro esoteriku byl návrat od aristotelské filosofie směrem k platónskému učení. Aristotelés viděl vesmír neměnný za sférou měsíce,

¹² Lévi, E., *Dějiny magie*, 96-98

¹³ Graf, F., „Magic III: Middle Ages“, str. 725

ale platónský pohled reality přinesl možnost vývoje pozemského světa, který se dotýká transcendence. Vesmír se tedy stal dosažitelným pro lidské účely.¹⁴

2.2 MAGIE VE SPOJENÍ S ALCHYMIÍ A ASTROLOGIÍ

Alchymisté a mágové sdílí spolu sice zájem v odkrývání skrytých sil přírody, ale alchymisté nepoužívají škodící a donucovací kouzla, které spadají do černé magie.¹⁵ Naopak alchymistická víceméně přírodo-filosofická představa, která se zakládá na míšení prvků a vytváření tak nových poměrů mezi nimi, má umožnit vznik látky, která má ušlechtilější vlastnosti pro lidské použití. Snaha poznat ideální řád přírody a kosmu je sice s obecnou magií spojuje, ale striktní etické předpoklady a důraz na odpovědnost a nezneužití informací, alchymii od mysticismu oddělují.¹⁶ Vztah alchymie k magii tedy spočívá ve významu magického myšlení, které bylo stěžejním pro vznik a vývoj alchymie.¹⁷ Významnou rolí pro vývoj alchymie se stalo dobytí Egypta a východní oblasti středomoří Araby v sedmém století, kteří začali překládat řecké texty do arabštiny. Tyto první texty se objevovaly pod jmény Hermes Trismegistos, Kleopatra, Mojžíš, Pýthagorás, Platón a jiných mudrců. Díky alchymii, která dříve představovala směsici náboženství, astrologie, vyšší magie a různých mýtů a mystérií minulosti, se dědictví starověké moudrosti předalo dál do středověku. Nejslavnější překladatel a mystik byl Džabir ibn Hajján znám jako Geber (cca 9. stol.), který mimo překladatelství přizpůsobil pythagorejské a novoplatónské teorie účelům alchymie.¹⁸ Alchymii a magii také spojil do svých teorií filosof a teolog Albertus Magnus (1193-1280), který kromě toho, že jako představitel vrcholné scholastiky usiloval o systematické vyrovnání se s aristotelskou filosofií, významně přispěl k autonomii speciálních věd, jakými jsou například mineralogie nebo botanika.¹⁹ Netajil se tím, že pro svou knihu *De Mineralibus Libri* pročetl množství magických děl a byl seznámen s alchymickými procedurami a jejich výsledky. Do jeho esoterického pohledu zařadil i teorie o zázracích. Není divu, že se jeho zájem o mysticismus odrazil na jeho pověsti. Tato esoterická představa alchymie se stala bezvýznamnou pro novodobé alchymisty 19. století, kteří vnímali své předchůdce jako někoho, kdo nechal vzniknout alchymii jen jako součást esoterických aspektů.²⁰

¹⁴ Stuckrad, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, str. 45, 48

¹⁵ Priesner, C., „Magie“, str. 189-190

¹⁶ Horyna B., „Alchymie“, str. 18

¹⁷ Priesner, C., K., „Magie“, str. 189-190

¹⁸ Cavendish, R., *Dějiny magie*, str. 79-83

¹⁹ Floss, P., „Albertus Magnus“, str. 17

²⁰ Valente, M., „Albertus Magnus“, str. 9-13

Do svého působení zahrnovala magie i astrologii. Ta předpokládá vztah nebeských činitelů na události pozemského života. Lidé proto chtěli toto spojení vysvětlit a použít je pro předvídání budoucnosti. Otázkami, proč a jak funguje celý nebeský a pozemský svět, se lidé zabývali od pradávna. Původně měla kosmologie jakýsi mytický charakter, protože lidé věřili v ušlechtilé síly nebeské sféry, které uctívali a respektovali je. Postupně se nebeská tělesa stala součástí hierarchické kosmologie, v které důsledky vlivů na lidský život měly sice nadpřirozené vlastnosti, ale jejich poznáním se jim dalo předejít nebo je ovlivnit.²¹ Tímto předpokladem se astrologie stala jakýmsi žánrem pro magické působení, protože použití talismanů a amuletů by nebylo účinné bez astrálních symbolů a jejich přesných planetárních podmínek pro jejich správné použití.²² Kolem 12. století měly astrologické znalosti o nebeských vlivech na lidský život pomoci odhalit příčinu nemocí, neštěstí a také hladomoru, a tím jim předejít do budoucna.²³ Roku 1345 astrologové podle planet zvěštovali špatné znamení a v březnu toho roku se objevily tři konjunkce planet Marsu, Jupiteru a Saturnu, které vyvolaly zatmění Měsíce. Nejspíše proto při hledání příčiny moru, který udeřil roku 1347, lidé hledali důvody v astrologii. Tato strašlivá nemoc se v budoucnu vrátila několikrát. Evropští lékaři sepsali skoro tři sta pojednání o moru. Marsilio Ficino (1433-1499) k dalším sbírkám roku 1481 přidal *Koncilium proti moru*. Konfigurace planet a nepříznivé hvězdy, které způsobují špatný vzduch, se staly vysvětlením pro náhlá úmrtí a epidemie. Astrologie byla tedy uplatňována ve věštění, lékařských prognózách v doprovodu individuálních horoskopů lidí, diagnózách konkrétních chorob a při hledání příznivých hvězd ve správném postavení planet.²⁴

Esoterické vědy měly své místo mezi nepřátelskými elementy- vírou a filosofií. Esoterika sdílí některé filosofické principy, které spojují antropologický pohled na člověka, lidskou existenci a bytí, a také některé podmínky fungování vesmíru a přírody. Víra nabízí pohledy, které rozum nevysvětlí. Jsou to tajné síly přírody nebo člověk jako vnímavá bytost spojená s božskými zjeveními, přes které člověk dostává nadpřirozené zdroje a znalosti. S esoterickými vědami má magie společný pohled na svět, kde je živý vesmír prostoupený dynamickou silou. S pomocí kouzel může člověk zasáhnout do této energetické oblasti

²¹ Faivre, A., „Astrology I:Introduction“, str. 109

²² Bara, J. F., „Astrology III:Middle Ages“, str. 126

²³ Cavendish, R., *Dějiny magie*, str. 79-83

²⁴ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 194-195

prostřednictvím rituálů, vizí nebo soustředění mysli. Magie tedy tvoří funkční realitu pro esoteriku.²⁵

²⁵ Stuckrad, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, str. 12, 62

3 RENESANČNÍ MAGIE

V roce 1499 italský učenec Polydore Vergil (1470-1555) sepsal první úplný výčet písemných objevů od dob klasických ve svém díle: *De inventoribus Rerum*. Kniha popisuje různé objevy v oblastech věd. Ve filosofii, náboženství, literatuře, lékařství, ale také se zmiňuje o magii a věštění. Sám se za mága nepovažoval, dokonce odsuzoval magické umění jako falešné podvody a praktiky. Byl nazýván předchůdcem pozdější historie věd i díky tomuto dílu, ve kterém chce systematicky vysvětlit dění v přírodě.²⁶ Ve své knize uvádí, že filosofie jako věda moudrosti a hledání pravdy, má počátky u barbarských států a jejich obyvatel. Do Řecka tedy byly přivedeny znalosti keltských duchovních z Francie, mágů z Persie nebo od lybijského představitele Orfea. O filosofii jako o vědě mluvíme od té doby, co se Pýthagorás za filosofa prohlásil. Do té doby učení lidé byli označováni jako ti moudří. Podle Vergila má magie počátky v materiálním světě, kde se stala směsicí matematického a spirituálního umění. Za prvního mága považoval vládce Zoroastra, který žil 800 let po obléhání Tróji. Plinius starší, který žil zhruba v 1. st. n. l. ji označil za ďábelskou vědu, která nejvíce využívá podvodných manipulací. Magické techniky a spirituální myšlení ohromilo mimo jiné Pýthagoru, Empedokla, Demokrita, Platóna a další, kteří se rozhodli obrátit do dalekých zemí tyto magické znalosti poznat. Vergil jejich rozhodnutí vnímal jako nešťastné a pravil, že se vydali na špatnou cestu k Východu. Ve své knize uvádí několik příkladů, kde se magické techniky objevovaly. Na příklad uvádí mágy z Persie, kteří neuctívali bohy jen z pozorování hvězd a modlení, ale dokonce zaříkávali nějaká slova, která jim měla přinést dary a vědění. Nebo různé magické léčení lidských neduhů a vymýtní zlých duchů, to vše patřilo do magického umění. Magie byla rozdělena do šesti kategorií. *Necromantia*, černá magie a dále *Pyromantia*, při které lidé věřili, že oheň a světlo mají kouzelné účinky. Servius Tullius měl být římským králem jen proto, že kolem své hlavy viděl oheň. Další je *Aeromantia*, věštby, které se zakládaly na všem, co bylo společné se vzduchem. Zpívání, létání ptáků, bouře atd. *Hydromantia*, věštění z vody, *Geomantia*, prorokování prostřednictvím zemských úkazů a poslední kategorií je *Chiromantia*, hádání budoucnosti z ruky. Všechny marnivé iluze a chybná přesvědčení, které plynuly z těchto věšteb, se pomalu začaly stávat hrozbou pravých křesťanů, kteří se magii začali vyhýbat.²⁷

Ortodoxní křesťané vždy pokládali magii za pochybnou, protože na jedné straně byla

²⁶ Copenhaver, B., „Natural Magic, Hermetism, and Occultism in Early modern Science“, str. 266-267

²⁷ Vergil, P., *On discovery*, str. 135, 171-181

spojována s démonickou říší a na straně druhé se vměšovala do božských stvoření a nárokovala si možnost nadvlády nad přírodou. Teologové neměli námitky proti existenci démonických sil, ale nepřipouštěli si myšlenku, že magickou naukou by mohl člověk převýšit své bytí a tím dosáhnout svých cílů. Jakkoliv se snažili církevní otcové ve středověku rozlišit bílou a černou magii, renesance přišla s novým nápadem o vytvoření „přirozené magie“, a tím se vyhnout křesťanskému zákazu. Toto nové pojetí předpokládá, že vesmír je prostoupený jakousi silou, která svět a vše v něm pojí dohromady. Proto i lidské bytí je součástí vesmíru a koloběhu této nadpřirozené síly. Člověk díky tomuto spojení může zkoumat a využívat nebeské možnosti k lidským potřebám. Celý tento nový směr vzniká na rozhraní víry, náboženství a přírodních věd.²⁸

Když M. Ficino vydal své lékařské pojednání *De Vita libri tres* roku 1489, kniha sklídila obrovský úspěch. Prošla dlouhou řadou vydání (třicáté vydání roku 1647). Tento výklad magie se stal nejvlivnějším své doby. Vznikl lékařský spis obohacen o recepty a rady, které člověk dokáže využít pro své zdraví i potřeby. Jde především o lidskou moc tyto nadpřirozené síly využít pro svůj prospěch. Ficinova kniha představuje ucelený magický systém, kde autor přesně popisuje příčiny a důsledky magického působení. Jeho systém tedy není jen teoretický, ale dočteme se rad, receptů a jiných pomocí pro jeho čtenáře.²⁹ Sám odlišoval dobrou magii od zlé a na obhajobu pro svou vlastní magii udává, že ta jeho je jen dobrá, protože slouží medicíně a ne pro teoretické a mystické účely.³⁰ Ficino získal medicínské vzdělání na Florentské univerzitě vedle studia aristotelské filosofie. Odtud si můžeme vysvětlit spojení filosofie a medicíny. Pro svou knihu *De Vita* pravděpodobně čerpal ze svých zkušeností, ale nenajdeme žádný záznam o tom, že by získal medicínský titul. Pro jeho práci mohl být významným lékař a poradce italského politika Lorenza I. Medicejského (1449-1492) Pierleone Leoni of Spoleto, který v podobném filosoficko-lékařském duchu vlastnil bohatou knihovnu, odkud se mohl Ficino inspirovat.³¹ Velmi přátelský vztah s Lorenzem, který byl Ficinův mecenáš, dokladuje jeho věnování v knize *De vita*, kde v úvodu píše, že zdravotní stav drahého Lorenza je skutečně v jeho nejlepším zájmu.³² Ficino byl také jedním z hlavních představitelů renesančního platonismu. Po tom, co Lorenzo založil florentskou Platónskou akademii, vůdčí osobou se stal právě Ficino. Pod touto akademií se sdružovalo mnoho jeho známých, žáků, umělců, ale i myslitelů, kteří zastávali podobné

²⁸ Stuckrad, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, 64-66

²⁹ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: filosofické recepty“, str. 186

³⁰ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 51

³¹ Tamt., str. 18-19

³² Tamt., str. 106

názory a postoje.³³ V této době na žádost Cosima de'Medici (1389-1464), překládal Ficino platónské učení. V roce 1469 dokončil komentář k *Symposionu* a mezi lety 1469 a 1474 vydal svou hlavní práci věnovanou Platónovi, tj. *Platónskou teologii o nesmrtelnosti duší*. V následujících letech se ještě zabýval překlady antického novoplatónismu- především Plotínem, Porfýriem a Proklem.³⁴ Roku 1439 se konal florentský koncil kvůli hrozbě Turků, kterého se zúčastnila významná řecká delegace včetně Běssarióna (zhruba 1403-1472) a také Geórgia Gemista (zhruba 1355-1452), který během koncilu přijal symbolické jméno Plethon, ve smyslu druhý Platón. Plethon se zapojil do jednání a také přednášel západním posluchačům o Platónově filosofii, která se vyznačovala fascinací exotickým Východem, který měl být středem prastaré a tajemné moudrosti.³⁵ Po dobytí města Konstantinopole Turky v roce 1453 se otevřely nové cesty a italská Florencie svou polohou představovala průsečík Východu a Západu. Zhruba po deseti letech přerušil Cosimo překladatelskou činnost Ficina a nařídil mu přeložit sbírku čtrnácti pojednání Herma Trismegista. Tento rukopis přinesl z Makedonie mnich, kterého si Cosimo najal pro rozšíření svých řeckých knih. S překladem byl Ficino hotov v několika měsících a od roku 1471 se Evropou začala šířit sbírka spisů *Corpus Hermeticum*, které Ficino poněkud zmatečně nazval podle prvního traktátu *Pimander*. Ficino překládal čtrnáct spisů z námi dochovaných sedmnácti, které byly doplněny roku 1554 do prvního řeckého vydání francouzským učencem Adrianem Turnebusem (1512-1565), který mimo Ficinových latinských překladů přidal překlady od Ludovica Lazzarelliho (1447-1500). Ficino ve své předmluvě zdůrazňuje jedinečnost a historický význam těchto spisů, které spadají do dob Mojžíše a které měl v rukou Pýthagorás i Platón.³⁶ O Hermovi se vyjadřuje: „*První filosof, kdo se od témat fyzikálních a matematických přiklonil k nazírání věcí božských, a byl rovněž první, kdo velemoudře rozmlouval o Boží svrchovanosti pořádku daimonů a proměnách duší.*“³⁷ Egyptského Boha Thovta, Boha moudrosti, ztotožňovali Řekové se svým Hermem a dali mu přídomek Trismegistos „Tři krát Velký“. Pod jeho jménem se v řečtině rozvinula obsáhlá literatura zaměřena na astrologii, okultní vědy a sympatetickou magii založenou na znalostech výroby talismanů atd. Také filosofie byla součástí textů, z nichž nejznámější nám dochované jsou *Asclepius* a *Corpus Hermeticum*. Obsahují řeckou filosofii s prvky platonismu, stoicismu a s některými židovskými a perskými prvky a jistě nejsou

³³ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 82-83

³⁴ Kristeller, P. O., *Osm filosofů italské renesance*, str. 49-20

³⁵ Guimbar, C., „Marsilio Ficino“, str. 362

³⁶ Chlup, R., *Corpus Hermeticum*, str. 11-12, 147

³⁷ Ficino, M., in: *Corpus Hermeticum*, Chlup, R., str. 12

psány v dávnověku, jak tomu renesanční mágové věřili.³⁸ Renesanční hnutí, které se pokoušelo o návrat k dávným dobám magie, stojí na zásadním omylu v dataci. Spisy, traktáty, jimiž se inspiroval renesanční mág v domněnku, že pocházejí z předkřesťanské doby, pocházejí ve skutečnosti z 2-3. století našeho letopočtu.³⁹ Oni i ostatní si byli jisti, že mají v rukou spisy staré jako filosofie sama. Za radikální zlom v esoterických vědách můžeme považovat důkaz filologa Casaubona, který v 17. století analýzou slovní zásoby, rozбором hermetických spisů a jiných věcných souvislostí, přesvědčivě dokázal jejich pozdější vznik. I když tyto radikální důkazy přišly v době, kdy zájem o spisy byl už stejně v ústupu před novověkou vědou.⁴⁰

Renesanční mágové se tedy navraceli zpět k antickým ideálům, kam se obraceli k raným obdobím esoteriky a pokoušeli se o nový a aktuální způsob výkladu této minulosti.⁴¹ Důležitým zlomem pro esoteriku bylo znovuoživení dávné moudrosti (*prisca sapientia*), která byla zjevena na počátku lidských dějin bohy. Období renesance je sice charakterizováno, jako návrat k antickým ideálům, nicméně renesanční učenci viděli skutečný počátek lidské kultury na Východě, mnoho tisíc let před antickým Řeckem v době zašlých civilizací, které své vědění čerpaly od proroků, jimž se dostalo božské inspirace.⁴² Renesance uznává pojetí dějin vědění, podle nějž zjevil Bůh lidem pravdu na počátku historie a dále se střídá úpadek a znovuvzkříšení. Toto vědění se v důsledku Božích trestů, katastrof a lidských nemravností zcela vytratilo. Jako tuto moudrost nemůžeme ztratit a najít, podobně ji nemůžeme měnit či opravovat. Jedná se o uzavřený soubor nauk, který se předává k šíření, protože lidský rozum nemůže překonat pravdu darovanou od Boha. Představ, komu se dostalo největší pravdy a kdo jej dále rozšiřoval, je několik. Přenos vědění můžeme nalézt třeba v díle *Opus maius* od scholastického učenice Rogera Bacona (1214-1294), ve kterém s odvoláním na židovského historika Josefa Flavie (cca 1. st. n. l.) uvádí, že Bůh dal Adamovým potomkům život, aby mohli studovat Bohem zjevenou filosofii. Dále tuto moudrost roznesl po světě Noe, jeho synové a poté Abrahám. Ovšem nejlépe obsáhl božskou moudrost král Šalamoun, který prozkoumal všechny části přírody.⁴³

Marsilio Ficino byl prvním z renesančních autorů, který se jako pozdější myslitelé mylně domníval, že odkryl staré esoterické tajemství a věčnou moudrost, o kterou se opíral i sám Platón. Vytvořil svou představu o bájných mudrcích, kteří začínají Zoroastrem a dále

³⁸ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 16

³⁹ Tamt., str. 15

⁴⁰ Tamt., str. 12-13

⁴¹ Stuckrad, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, str. 44

⁴² Špelda, D., „Genealogie mudrců v renesančním myšlení: *Prisca sapientia*“, str. 42-44

⁴³ Tamt., str. 42-46

pokračují Hermem Trismegistem, Orfeem, Aglaofemem, Pýthagorem a Platónem. To, že je Platón na šestém místě, má své symbolické a numerické důvody. Ficino tuto posloupnost navrhl, třeba z důvodu, že šest dní trvalo Bohu stvořit svět, nebo že je to číslo planety Jupiter. Číslo šest se tedy stalo takovým magickým elementem, které si Ficino přizpůsobil.⁴⁴ Na první místo zařadil Zoroastra nejspíše díky byzantským mudrcům, kterými byl ovlivněn. Plethon ve svém výčtu pradávných mudrců označil Zoroastra, který odhalil pravdu o božských věcech starověkým národům.⁴⁵ Tyto informace o Zoroastrovi se objevují i v pracích novoplatónských učenců. V pohledu Ficina byl Zoroaster především moudrým mágem, který objevil božské psaní. Používal hvězdy a konstelace k čtení božských věcí a díky těmto znalostem, které přepsal do lidského jazyka, umožnil lidem nahlédnout do nebeských tajů. Ficino mu přičítal autorství Chaldejských spisů, které se objevily v pozdější antice a pokládaly se za věrohodné, stejně tak jako Zoroastrovy magické znalosti.⁴⁶ Kvůli velkému zájmu o Herma Trismegista a jeho traktáty, přidal jej Ficino do své genealogie vědění, i když o něm Plethon nemluvil. Patrně se o něm nezmiňoval proto, že Hermes byl spojován s Egyptem, který nezapadal do orientální genealogie, kterou preferoval Plethon. Ale v západním křesťanství byl Hermes uznáván, odvolává se na něj i Augustinus v díle *De civitate Dei* a datuje jeho stáří na úroveň Mojžíšovy doby.⁴⁷

⁴⁴ Guimbard, C., „Marsilio Ficino“, str. 362

⁴⁵ Špelda, D., „Genealogie mudrců v renesančním myšlení: *Prisca sapientia*“, str. 48-49

⁴⁶ Guimbard, C., „Marsilio Ficino“, str. 362-363

⁴⁷ Špelda, D., „Genealogie mudrců v renesančním myšlení: *Prisca sapientia*“, str. 51

4 PODOBNOST FICINOVÝCH TEORIÍ

Mezi Ficinovými uznávanými mudrci je Orfeus hned na druhém místě po Trismegistovi. Sbírká orfických hymnů je pravděpodobně z 2. nebo 3. století n. l., tj. z období hermetiky. Jedná se nejspíš o hymny, které pocházejí od tehdejších náboženských sekt. Tyto náboženské písně vyvolávají nebeské síly, většinou Slunce. Ficino a jiní věřili, že tyto hymny jsou nesmírně staré a autorem je samotný Orfeus.⁴⁸ Mimo jiné měly tyto hymny filosoficko-terapeutické využití v hudbě. Zpěv hymnů a vůbec hudba sama o sobě léčí a připravuje duši na cestu lásky. Láska je pro svět a člověka velmi důležitá, protože drží všechny a všechno pohromadě a podněcuje solidaritu mezi lidmi. Ficino své myšlenky o lásce zdůraznil v komentáři k Platónovu *Symposionu* z roku 1470, kde hned v samotném úvodu píše, „že od Orfea se naučil, že láska jest a že drží klíče k celému světu.“⁴⁹

Picatrix patří mezi jedny z dávných knih o magii. Tato díla jsou často pochybné pověsti, avšak po staletí vzbuzovala respekt pro případnou svou účinnost. Odrážejí také sociálně-psychologický obraz dob, ze kterých pochází, protože jsou vytvářena na základě projekce lidských přání a potřeb, ale také konfliktů a frustrací. Jedná se o sympatetickou magii, díky níž mají rostliny, zvířata a nerosty různé magické vlastnosti a účinky. O zachování a udržování světa se mají starat duchovní bytosti, které zároveň ovládají pohyb sfér a oběh hvězd.⁵⁰ Tento spis je důležitý, protože mohl být jedním z hlavních zdrojů pro Ficinovu magii hlavně v oblasti informací o talismanech a sympatetické magii.⁵¹ Ve dvacátém století tři učenci z „The Warburg Institute“ zjistili jazykové shody mezi *Picatrixem* a knihou *De Vita*, ale není to tak, že by Ficinovo dílo bylo založené na této magické příručce, ale to nejdůležitější z *Picatrixu* můžeme v určité podobnosti najít v knize *De Vita*.⁵² Na příklad v kompetenci planet. V *Picatrixu* je Merkur doporučován nevědomým lidem, kteří s jeho pomocí se začnou zajímat o odhalení skrytých tajemství⁵³ a Merkur podle Ficina napomáhá k soustředění, vede učence k sepisování myšlenek a prospívá paměti a inteligenci.⁵⁴

⁴⁸ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 85

⁴⁹ Ficino, M., in: *Renesance Platónovy filosofie*, Celenza, Ch, S., str. 128

⁵⁰ Veselý, J., *Slavné Grimoáry minulosti*, str. 7

⁵¹ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 58

⁵² Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 45

⁵³ Veselý, J., *Slavné Grimoáry minulosti*, str. 13

⁵⁴ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 112

4.1 FICINŮV NOVOPLATONISMUS

Různé teorie a názory o tom, jak funguje vesmír, bychom našli v mnoha kulturách minulosti. Takovou představou byl i svět, který se dělí na mikrokosmos a makrokosmos, kde jedna část světa je odrazem té druhé. Spojitost mezi nebem a pozemským světem najdeme již u Babyloňanů cca kolem 2. st. př. n. l. Tato představa, že člověk žijící v mikrokosmu má nějakou spojitost s nebeským děním- makrokosmem, se stala základní charakteristikou západní Asie. Očividný přínos v rozpracování podobných názorů měl Egypt v době helénistické a v tom samém čase Pýthagorás a stoikové. Pýthagorás vytvořil první vážnou studii o matematice, jejích principech a také systému, který zahrnuje veškerenstvo. Podle něho poměr čísel a rozměr prostoru jsou v souladu s harmonií universa, který je popsán jako vesmír, řízená jednota, a jejím opakem je chaos. Stoická nauka měla pomoci člověku pochopit jeho životní cíle, účely a podstatu. Ukázat mu sféru působení a to, co by měl ovládat. Fyzikální existence, vlastnictví, prestiž či lidské potřeby a vášně nejsou pro život důležité. Mnohem podstatnější je kauzalita a božské zákony, které vládou celému vesmíru, včetně toho pozemského. Stoickou nauku nakonec vystřídaly jiné filosofické směry, mezi které patří novoplatónismus. Nejslavnější myslitel novoplatónského směru, Plotínos (cca 3. st. n. l.), spojil hermetickou tradici, astrální vědění a esoterické myšlenky s Platónovým učením.⁵⁵

Preklad novoplatónských spisů velmi ovlivnil Ficina, který skrze toto pojetí a vlastní iniciativu vytvořil svůj filosofický systém. Ficinův novoplatónismus je osobitý už tím, že sám klade a řeší otázky vztahu Boha, přírody a celistvosti světa. Je založen na učení novoplatóniků a výrazně odmítá středověkou scholastiku. Tím, že staví člověka blízko k Bohu, rozšiřuje novoplatónismus o humanistickou sféru a odklání se od tradičního středověkého postoje. Ficino jako křesťan chtěl spojit filosofii a náboženství. Představoval si náboženství, kde budou filosofové řešit otázky poznání, ale za pomoci víry v Boha. Ficino se neshoduje se scholastickým učením v základních ontologických tezích. Nešlo jen o samotný akt stvoření světa, ale o celé pojetí vztahu mezi Bohem a světem. Pokus o vytvoření kompletního systému, který by odpovídal jednotnému celku člověka, Boha a světa, najdeme v jeho slavném díle *Platónská teologie o nesmrtelnosti duší*. Ficino se opírá o novoplatónismus především v jeho propracovaném systému universa.⁵⁶

Zde se ale v některých jednotlivostech rozcházejí. Ficino ve svém systému představuje pětistupňový hierarchický systém. Nejvyšší pozici zaujímá Bůh, za ním sestupně

⁵⁵ Stuckrad, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, str. 12-17

⁵⁶ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 85-88

anděl, duše, kvalita a nakonec hmota. Stupeň anděla připsal Ficino záměrně, aby středem všeho byla lidská duše, čímž stvrzuje své humanistické postoje. Dává jí tím metafyzickou moc, která má vlastnosti nižších věcí, ale také těch vyšších. Sám odmítá panteistické učení a Boha staví do pozice, která ani k těmto závěrům nevede.⁵⁷ Konkrétněji se zmiňuje Gorfunkel: „*Bůh, chápaný jako prvotní příčina a zdroj bytí, zahrnuje a pohlcuje ve Ficinovské hierarchii celý svět. Bůh je všude, ..., všude, kde je odkryváno nebo myšleno bytí, které je všeobecným výsledkem, tam všude je i Bůh, jenž je všeobecnou příčinou. Tato všudypřítomnost Boha je důsledkem toho, že Bůh je všeobecnou přirozeností věcí.*“⁵⁸ Božská přirozenost není a nemůže být ničím omezena. „*Bůh se nachází ve všech věcech proto, že všechny věci se nacházejí v něm, a kdyby nebyly v něm, nebyly by nikde a neexistovaly by vůbec.*“⁵⁹ Tím Ficino vysvětluje, že Bůh nezasahuje do koloběhu světa, ale svět se rozprostírá v něm. Bůh je tedy obsažen i ve Ficinově systému hierarchie jsoucen.⁶⁰

V Plotínově učení také nalezneme, že v hierarchii je nutná závislost a souvislost těchto stupňů, nikoliv však jejich dynamika. „*Jsoucno je podle Plotína vždy omezeno formou nebo bytností.*“⁶¹ Nepřetržitý pohyb a proměnlivost všech věcí naopak u Ficina ukazuje jakousi zvláštnost tohoto systému, ačkoliv uchovalost a řád Ficinovy jednoty také nemůže být narušen. Konkrétněji Ficino popisuje, že nejnižší stupeň bytí tvoří hmota, která sama o sobě nemá žádný tvar. Druhý stupeň kvalita, která dává hmotě ohraničení a jakousi sílu, která vstupuje do hmoty a určuje materiálním věcem podstatu. Pro nás pak podle skutečnou viditelnou existencí se stává díky druhému stupni shora, díky andělu.⁶² V novoplatónismu není andělského ducha potřeba, protože tuto funkci zviditelnění koná duše. „*... duše jakožto prostředník mezi světem intelektu a světem smyslového vnímání, prostředník, který je bezprostřední příčinou smyslového vnímání a zastupuje v tomto vnímání intelekt.*“⁶³ Bůh ve Ficinově podání představuje nečinnou sílu v tvoření forem, je to tedy andělský duch, který ve Ficinově novoplatónismu všem hmotám a pohybům dokresluje tvary, které se nám zobrazují skrze Boha a které dokážeme vnímat. Kromě tedy tvarů rostlin, kamenů apod. dokážeme vnímat vzduch či některé nebeské prvky. Sám duch se vyznačuje stálostí, proto pohyblivý je jen tehdy, když jako ostatní věci se navrácí k Bohu.⁶⁴

⁵⁷ Kristeller, P. O., *Osm filosofů italské renesance*, str. 51-53

⁵⁸ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 88

⁵⁹ Tamt., str. 89

⁶⁰ Tamt., str. 89

⁶¹ Armstrong, A. H., *Filosofie pozdní antiky*, str. 274

⁶² Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 89

⁶³ Armstrong, A. H., *Filosofie pozdní antiky*, str. 288

⁶⁴ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 90

Nejvýznamnější v této jednotě stupňů je ale pro Ficinu duše, kterou na základě její důležitosti umístil do středu. Její nejdůležitější činnost není vázaná jen na intelekt, jak je tomu u Plotína. Plótinus o činnosti duše hovoří takto: „*Její svébytnou a nejtýpčtější činností je diskursivní rozvažování, usuzování z premis na závěry, vykazuje však také celé spektrum nižších forem vědomí a vnějších aktivit, které jim odpovídají.*“⁶⁵ Ale ve Ficinovu kosmologickém systému znamená duše zvláštní specifikum a toto pojetí se tak odlišuje jak od antických, tak i od středověkých nauk svých předchůdců. Duše uchovává a zajišťuje jednotu mezi ostatními stupni v hierarchii. Sama dodává této kosmologii oduševnělost, která znamená život a krásu. Obsahuje božský základ i nižší formy života.⁶⁶ Plotínova duše nedisponuje božskou podstatou, ta pro ni představuje jakýsi vyšší stupeň, který může v životě dosáhnout, „... zároveň se může a měla by se pozdvihnout nad vlastní uvažování ... podnět k tomuto sebepřekonání, jako u Plotína vždy, přichází shůry. Intelekt osvíti duši, a tak ji pozdvihne na vlastní úroveň.“⁶⁷ Zde se také Ficino s Plótinem rozchází, protože Ficinův andělský duch v sobě nese formy věcí, ale sám o sobě je klidný, nehybný, proto duše je tím hybatelem světa. Díky této oduševnělosti existuje pohyb, život. Přesněji Gorfunkel o nutnosti Ficinovy duše píše: „*Je nutná třetí podstata, která by se vždy pohybovala a žila a svým pohybem šířila život ve věcech.*“⁶⁸

Pro Ficinu je opravdovou nutnou silou, neboť dodává všem věcem i celému kosmu pohyb. A vzhledem k tomu, že se pohybuje každý prvek, pak je oduševnělý celý svět a to ve své podstatě znamená život. Oduševnělá příroda není pojata jako protiklad k božskému prvku, ale je v jeho nejbližší blízkosti. I když Ficino ve své hierarchii postupuje sestupně jako novoplatónici, jeho postavení jednoty je kruhové, v které vládne vzájemná souvislost, láska. Ta se projevuje jako touha, která má počátek u Boha, obíhá celý hierarchický systém a vrací se zpátky. Zanechá za sebou harmonický, krásný svět. Světlo, láska, krása apod. jsou termíny Ficinem velmi používané. Představují pevné základy pro harmonický obraz celého světa.⁶⁹

Ficino viděl člověka vznešeného, tvořivého. Bytost, která se dokáže přiblížit Bohu, protože sama se božskému principu podobá. Spojováním člověka se světem a zdůrazňováním lidských schopností, které se podobají těm božským, se zcela rozcházelo se středověkou tradicí. Ve svém díle *Platónská teologie* obhajuje nesmrtelnost duše tím, že přidává člověku důstojnost a vyšší přirozenost. Člověk disponuje mocí, kterou ovládá živly a tím pak všechny

⁶⁵ Armstrong, A. H., *Filosofie pozdní antiky*, str. 288

⁶⁶ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 90

⁶⁷ Tamt., str. 288

⁶⁸ Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 91

⁶⁹ Tamt., str. 89-94

materiální věci. Člověk ne jen, že je schopen poznat dění kolem něho, dokáže ho rozpoznat, a také dokonce předpovídat. Touto úvahou také Ficino došel k závěru, že se lidská bytost velmi podobá Bohu. Dokonce byl toho názoru, že kdyby měl člověk dostatečné prostředky, tak by také uměl stvořit nebesa. Jediný může ovládat sám sebe a jiné. Jedním z významných znaků člověka je jeho touha po svobodě. „Protože je zrozen vládnout, nemůže strpět otroctví.“⁷⁰

Ke svému slavnému medicínskému pojednání *De vita* připojil komentáře k Plotínovi a nazval je *De Vita coelitus comparanda*. Přesněji se komentáře týkají *Ennead IV. 3. 11.* ve kterém Plotinos popisuje sílu světové duše, která dokáže magicky oživit hmotné věci. Tyto oduševnělé síly se nestaly hrozbou pro jeho přirozenou magii, ale Ficino tyto informace dokázal využít ve svých teoriích.⁷¹ Ficino využití světové duše vysledoval až ke starým mudrcům, kteří pochopili spojení světové duše s božskou myslí a pokoušeli se ji přitáhnout do svých svatyní. Pro Ficina to znamenalo existenci magických vazeb, které jsou založené na spojení světové duše a hmotných forem.⁷² „Starí mudrci, kteří se snažili zajistit přítomnost božských bytostí stavěním svatyní a soch, měli vskutku vhléd do povahy Veškerenstva. Věděli, že ačkoli se dá duše (světa) zachytit všude, její přítomnost bude nejsnáze zajištěna, když se pro nic připraví správné místo... aby zachytilo některou její část či stav, něco, co by ji dokázalo přenést a zachytit její podobu jako zrcadlo.“⁷³

4.2 ASCLEPION A PŘÍBLÍŽENÍ CORPUS HERMETICUM

Hermetické spisy pocházejí ve skutečnosti od různých neznámých autorů a navíc se liší dobou vzniku. Jednotlivá pojednání jsou často poskládána z několika odlišných dílů. V podstatě nejde o propracovaný filosofický systém, ale jsou to svědectví jednotlivých lidí hledajících zjevení. Všechny spisy mají kosmologický rámec, kde hmotný svět je podřízen vládě hvězd a platí zde astrologické zákony, které se liší v přístupu ke světu ovládaným hvězdami. Buď je autor pesimistický, a to tak, že jeho hmotný svět je prosáklý osudovým působením hvězd, a tím je sám o sobě zlem. Nebo pro optimistického autora je hmota prostoupena božstvím, proto nic na zemi nemůže být zlé, neboť všechno je součástí Boha.⁷⁴

Corpus Hermeticum a *Asclepius* obsahují nesystematické úvahy na různá filosoficko-

⁷⁰ Ficino, M., in: *Renesanční filosofie*, Gorfunkel, A. CH., str. 95

⁷¹ Copenhaver, B., „Astrology and Magic“, str. 275

⁷² Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 71-72

⁷³ Tamt., str. 72

⁷⁴ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 32-33

náboženská témata, která se vyznačují upřímnou zbožností. *Corpus Hermeticum* není ucelený systém, jak si renesanční mágové mysleli, nýbrž výbor, který je často psán dialogem mezi Hermem Trismegistem a jeho žáky. Navíc není myšlenkově ani racionálně obohacen. *Asclepius* je dlouhý spis, který se nedostal na Západ byzantskou vlnou rukopisů, ale byl znám již v antice. Odkazují na něj na příklad římský církevní otec Lactantius (260-317) nebo anglický katolický duchovní Jan ze Salisbury (1120-1180).⁷⁵

4.2.1 Asclepius

Spis začíná tím, že se Hermes Trismegistos, Asklépios, Tat a Amnón setkávají v egyptském chrámu a poté, když se chrám naplní božským působením, začne božská pravda promlouvat Hermovými ústy. Mluví o člověku jako o *magnum miraculum*, protože jako bytost hodná úcty a oslavování, spěje k božské přirozenosti, jako by byla sama Bohem. Člověk byl stvořen, aby mohl pohlížet na božské dílo a k tomu, aby mohl řídit a usměrňovat věci na pozemském světě, kterému zároveň vládne. Dále mluví Hermes o šestatřiceti bozích a jejich figurách, kteří se jmenují Horoskopové. Jsou to hvězdy, které stojí stále na jednom místě. Tito Horoskopové představují dekaný, desetistupňové díly z 360 stupňů zvěrokruhu.⁷⁶ O Ficinových magických figurách se dočteme především v třetí části *De Vita, De Vita coelitus comparanda*. Jeho magické figury se týkají jen figur planet, kromě jedné dekanové figury Panny, která je vyobrazena jako krásná, sedící dívka, která drží v ruce dva klasy obilí a chová malé dítě. Tuto figuru Ficino spojuje se znaky Merkuru a spolu mají účinně vyléčit horečku. Stejně ale tak dodává, že tuto figuru Panny přidáme, jen pokud je to opravdu nezbytné. Ostatní jeho figury jsou planetární. Je možné, že to bylo zcela záměrné, aby se vyhnul démonickým spekulacím.⁷⁷ „Znalec dekanových figur W. Gundel, který soudí, že Ficinův příklon k planetám je jen odrazem tradiční rivality mezi figurami dekanů a planet, v jejímž rámci se Ficino rozhodl pro planety.“⁷⁸

Dále Hermes pokračuje o výjimečnosti člověka, který ne jen, že se k bohům přibližuje, ale také je vytváří. Míní tím Sochy, v nichž je život- *spiritus*, síla skrytá v přírodě, díky které může člověk konat různé věci, od předpovídání budoucnosti po léčbu a seslání nemocí na lidi. Pomocí rituálů a té síle *spiritus* získali bůžkové, skládající se z rostlin, kamenů a vonných látek, okultní sílu s božskou účinností. O spisu *Asclepius* se Ficino nevyjadřuje žádným

⁷⁵ Chlup, R., *Corpus Hermeticum*, str. 13-15

⁷⁶ Tamt., str. 445-47

⁷⁷ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 333

⁷⁸ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 79

komentářem, jen na začátku překladu v *Pimanderu* píše, že z hermetických děl jsou božská pouze dvě díla. *Asclepius*, spis o boží vůli a *Pimander* o moci a moudrosti Boží. Tím soudíme, že tento rozsáhlý spis byl pro něj významným. Také zde nalézáme stopy magických praktik, které jistě Ficina zaujala. Sympatetická magie v *Asclepiovi*, která předpokládá neustálé ovlivňování lidských životů nebeskými činiteli, je té Ficinovo magii velmi podobná. Každá věc v hmotném světě skrývá okultní síly, které jsou odrazem nebeského světa. Když chtěl tedy mág na příklad zachytit sílu Venuše, musel nutně znát, které prostředky (kameny, kovy, zvířata atd.) k této planetě patří. K tomu musel znát magické figury, které vepisoval do talismanů ve správný astrologický okamžik. Tyto věci nesporně fungují, protože Vše je Jedním a Vše je propojeno nekonečnou sítí vazeb.⁷⁹

4.2.2 Corpus Hermeticum III., Posvátná řeč Herma Trismegista

Zde autor popisuje, že na začátku byla temnota, v které najdeme prvního vědomého ducha, kterého řídí božská moc. Pak bylo sesláno světlo a z vlhké podstaty byly zpevněny živly, které se dále rozdělily na lehké živly, co se oddělily vzhůru k nebesům a těžké, které zůstaly dole jako základ. V nebi se nám ukazují bohové, kteří podle svého údělu nechají vzniknout tomu, co jim bylo přiřazeno. Prostřednictvím semen vzniká zvěř, vodní živočichové nebo tráva. Tyto seménka mají v sobě zánik, ale i znovuzrození. Celé veškerenstvo je ovinuto vzduchem a unášeno během božského ducha. Lidskému rodu je dáno poznání všeho dobrého, aktivní svědectví o Přirozenosti a moc nad vším pozemským. Též dostávají duši, prostřednictvím které budou lidé schopni poznat dobro i zlo a tím poznáním vytvářet dobré věci.⁸⁰

V tomto spise chybí hermetické motivy, proto můžeme soudit, že byl předán nezávisle na tradici ostatních hermetických odkazů a byl absorbován později. Autor píše o člověku a bozích, ale nepředpokládá žádný zásadní předěl mezi člověkem a ostatními tvory. Je sice pánem tvorstva, ale nemá privilegované postavení. Že zde chybí platónské motivy, dokazuje i fakt, že zde nenajdeme náznaky o nesmrtelnosti člověka. Ficino mohl vysledovat velkou podobnost s knihou *Genesis*, kap. I. Text je jí velmi podobný, vypadá to, že autor se snaží o filosofické parafrázování. Na příklad se v knize *Genesis* píše: „*I řekl Bůh: Budiž světlo. I*

⁷⁹ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 16, 51, 54-55

⁸⁰ Chlup, R., *Corpus Hermeticum*, str. 150-153

zrodilo se světlo.“ Autor parafrázuje: „*Pak bylo vysláno svaté světlo.*“⁸¹ Ficino ve svém komentáři uvádí, že to vypadá, že zde Mercurius pojednává o starozákonních tajemstvích, protože používá téměř shodná slova jako Mojžíš. Mercurius byl zákonodárcem Egyptanů, jako Mojžíš byl Židů. V pozdějších letech ve spise *Theologia Platonica* dokonce spekuluje, zda Hermes nebyl nakonec sám Mojžíš.⁸²

4.2.3 Corpus Hermeticum XII., Největším zlem v lidech je nevědomost vůči Bohu

V sedmém spisu autor poukazuje na přílišnou nevědomost lidí. Přirovnává jí k opilému člověku, který co nedokáže unést, vyvrhne. Je nutné tedy vystřízlivět, pohledět do svého srdce a nepokračovat v dosavadním životě. Takhle je to podobné s nevědomostí, která stejně tak zaplavuje celou zem a ničí duše, které jsou uzavřené v těle a nemohou dosáhnout spásy. Člověk není na světě sám, má vyhledat průvodce, který ho dovede k jasnému světlu- k bráně poznání. Poznání nemůžeme vnímat smysly, nýbrž myslí a srdcem. Kromě nalezení průvodců by si lidé měli sundat šatstvo, které není ničím jiným, než látkou, která dusí naše těla.⁸³

Podle rozborů novodobých filologů se jedná o misijní kázání, které obsahuje velmi málo filosofie. Tento spis má zřejmě přimět čtenáře k nějakému náboženskému přesvědčení. Dokazují to motivy opilosti, průvodců a spásy. Motiv vystřízlivění najdeme v některé židovské literatuře. Dále je zajímavý typicky hermetický duchem, který představuje bránu poznání, která je otevřena Bohem vůči člověku.⁸⁴ Motiv průvodců v lidském životě nalezneme také ve Ficinově knize *Tři knihy o životě*. Jeho devět průvodců pomáhá učencům na jejich cestě po poznání a jsou rozděleni tak, aby na ně dohlíželi jak v nebi, v duši, tak na zemi.⁸⁵

⁸¹ Chlup, R., *Corpus Hermeticum*, str. 340-344

⁸² Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 36-37

⁸³ Chlup, R., *Corpus Hermeticum*, str. 244-255

⁸⁴ Tamt., str. 362-363

⁸⁵ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 109

5 TŘI KNIHY O ŽIVOTĚ aneb FICINOVA PŘIROZENÁ MAGIE

Ficinova přirozená magie je v jeho medicínském podání doplněna o filosofické teorie a praktické rady. První kniha aneb *O léčbě lidí, kteří se soustavně věnují studiu*, je věnována učencům, kteří zasvětili svůj život studiím. Autor zde vysvětluje fyziologické pochody a funkce různých orgánů, zvláště pak u profesionálních učenců, kteří jsou pod tlakem neustálého přemýšlení. Na základě toho pak vysvětluje všechny možné disharmonie a nebezpečí, které mohou následovat, ale také se dočteme rad, které naopak profesionálním učencům pomůžou k udržení zdraví.⁸⁶ Není divu, že první kniha se zabývá obtížemi melancholie a nepříznivých vlivů planety Saturnu, protože ovlivňovaly samotného Ficina.⁸⁷ Druhá kniha aneb *O dlouhém životě* je především zaměřena na čtenáře staršího věku. V obou těchto knihách se dočteme o správné životosprávě, a jak může temperament a teplota těla ovlivnit chod těla. Třetí kniha pod názvem *Jak obdržet život z nebes* předkládá komplexní kosmologický systém doprovázený astrologií.⁸⁸ Ficinova astrologie je založena na názoru, že lidský život předurčují a ovládají hvězdy. Tento nevyhnutelný úděl člověka začíná již jeho narozením, kdy tento den můžeme vyčíst jeho osud z postavení hvězd. Protože toto předurčení je nám známe, jsme schopni z tohoto astrologického determinismu uniknout právě tím, že se pokusíme usměřňovat a ovládat vlivy plynoucí z hvězd a planet.⁸⁹

5.1 FICINOVA MAGICKÁ MEDICÍNA

Ficino svou lékařskou knihou chce dosáhnout toho, aby si lidé svého zdraví více vážili. Zvláště pak profesionální učenci zanedbávají péči o své tělo, které je jejich studijním vypětím velmi vyčerpané a plné disharmonie. Otázkou zdraví se v minulosti zabývali i jiní myslitelé. Hippokrates léčil tělo, Sokrates zase duši. Ficinova pozornost začíná u těla, které potom, co je uzdravené může blahodárně působit prostřednictvím ducha (*spiritus*) na duši a mysl. Jen lékař dokáže pomoci radami a léky, které budou prospěšné pro sofistikované a inteligentní lidi, kteří jsou ve prospěch společnosti.⁹⁰ Ficino tím říká, že v žádném případě nechce jeho zkušenosti a instrukce předat netečným líným lidem nebo dokonce těm, kteří žijí jen pro svoje

⁸⁶ Copenhaver, B. P., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 189

⁸⁷ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 19, 21

⁸⁸ Copenhaver, B. P., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 189

⁸⁹ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 69

⁹⁰ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 106-111

vášně a potěšení. Vlastně proč bychom chtěli, aby takoví lidé, kteří opravdově nežijí, byli déle na světě.⁹¹

5.1.1 Melancholie- obávaná nemoc učenců

Ficino popisuje, že optimální funkce těla je možná, pokud má člověk v rovnováze základní šťávy, které zpracovávají potravu. Tyto čtyři tělesné šťávy neboli „humory“ jsou produkty stráveného jídla, které dodávají lidskému tělu energii z látek, které tělo vstřebává. *Krev* je především tvořena krevní šťávou a dále je smíchána s ostatními třemi šťávami: *hlen* (*phlegma*) připomínající sliz, který vychází z mozku. *Žluč*, která se vytváří v játrech a nalezneme ji v močovém měchýři a *černá žluč*, jejímž orgánem je slezina.⁹² Nemoc a disharmonie těla pak vzniká, když jsou tyto tělesné šťávy v nerovnováze. Při studiích je tělo prakticky nečinné. Díky tomu hypofýza vylučuje hlen, který otupuje a dusí inteligenci. Naopak mysl a mozek jsou tak zatíženi, že tato dlouhodobá myšlenková činnost vytváří černou žluč, která se nazývá melancholie. Pokud je jí mnoho a má prudší charakter, může otrávit mysl tak, že je člověk dlouhodobě v depresích nebo i propadne šílenství.⁹³

Podle Ficina existují tři hlavní příčiny, které dělají učence melancholiky. První příčinou se zdají být nebeské vlivy Merkuru a Saturna. Merkur nás vede k učení a Saturn, který nám pomáhá v této činnosti vytrvat, dokud studie nejsou hotovy. Tato kombinace planetárních vlivů je poněkud sušší a chladnější a je často přirovnávána k povaze melancholiků. Astronomové nás učí, že Merkur je suchý díky jeho blízkosti ke Slunci. Druhá přirozená příčina pochází z duše, která prostřednictvím člověka čerpá zkušenosti z vnějších věcí do sebe. Proto se nikdy nezastavíme před povrchními znalostmi, ale jako duše je ve středu, tak i my hledáme jádro věci, které je nám neznámé. I proto je důležité se zahledět do sebe a pochopit svou podstatu. Pomáhá nám k tomu Saturn, který je nejvyšší z planet. Lidská příčina souvisí s přirozeným teplem a vlhkostí. Přílišné studování vyvolává rozrušování mysli, které vysychá mozek a bez vlhkosti ztrácí mysl své přirozené teplo. Duchové jsou neustále rozptylováni. Častěji se obnovují z nejjemnější krve, proto zbytek krve je hustý a černý. Příroda zařídila, aby zprvu duchové směřovali do srdce a mozku, proto při dlouhém studování je zcela opomíjen žaludek a játra. Proto je velmi důležité, aby učenci jedli lehce stravitelné pokrmy. Tohle vše dělá duši smutnou a člověka melancholického. Není nic horšího

⁹¹ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 168

⁹² Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 191

⁹³ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 117-119

než mít uvnitř tmu a strach, který je následkem tvorby černé žluči.⁹⁴

Ficino popsal mnoho možností, jak předejít tvorbě hlenu a žluči. Pro své čtenáře také připravil recepty na výrobu odvarů, sirupů, pilulek a další. Pro přípravu nejžádanějšího odvaru smícháme bylinky - meduňku, jinan, fialky, brunáta lékařského, přidáme švestky, lékořici, červený santál a jiné. Vše dáme vařit a poté, co se přísady sníží o polovinu, přidáme cukr a zalijeme skořicí a šafránem. Tento odvar bude nejúčinnější, pokud ho podáváme teplý, pijeme za úsvitu a během dne si vezmeme pilulky, které jsou určené pro lepší pohyblivost střev. Pro tento účel existují také dva druhy léků, které podáváme lidem s různou tělesnou stavbou. Nejvíce žádané pilulky Ficino nazývá magické nebo zlaté, které pod vlivem Jupitera a Venuše dokážou posílit individuální tělesné části, zaostřit a osvětlit duchy. Zlaté, protože pro jejich přípravu jsou nutné odřezky zlata a dále speciální myrobalany, kus kadidla, šafránu, myrhy, citronové kůry a jiné.⁹⁵

Pro jedinečnou péči o své pacienty si Ficino oblíbil přírodní entity nazývané myrobalany, které jsou sice nezvyklé, ale jejich účinnost je čistě přírodní. Najdeme je ve třech variantách- „emblické“, „chebulické“ neboli „indické“ a „bellirické“. Všechny druhy odpovídají sušeným plodům, které jsou dodnes využívány v tradiční medicíně. Tato léčiva se vyznačují tím, že obsahují jakousi nezemskou látku, která se nachází až za hranicí Měsíce a vliv Jupiteru a Merkuru z nich činí neobvykle účinný prostředek pro inteligenci a paměť. Není proto divu, že Ficino tato farmaceutika využívá často jako přísadu do svých magických léčiv.⁹⁶

5.1.2 Těm, kteří se neúnavně věnují studiu

Ve své knize Ficino představuje průvodce, kteří pomáhají učencům při studiích. Konkrétně popisuje, že Bůh vede ty, kteří vstoupí na svízelné a dlouhé cesty, které se zdají být nekonečné v dosažení moudrosti a nejvyššího poznání. Bůh nám proto seslal devět Múz neboli průvodců. První tři nás vedou v nebi, další tři v duši a poslední tři na zemi. Mezi ty nebeské patří Merkur, který nás nutí a nabádá ke každé studijní činnosti, protože on je strážcem výzkumů a pátrání. Další je Phoebus, který jasně osvětluje duše a věci s tak hojným světlem, že dokážeme najít všechno, co hledáme. A poslední Venuše, matka milosti, která svými kouzelnými a radostnými paprsky obšťastní a zužitkuje všechny věci, které jsme našli. V naší duši nás vede divoká a neústupná vůle, ostrost inteligence a houževnatá paměť.

⁹⁴ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 111-115

⁹⁵ Tamt., str. 147-149

⁹⁶ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 191-192

Poslední tři průvodce nacházíme na zemi. Patří mezi ně uvážlivý otec, důkladně akreditovaný učitel a zkušený lékař. Těchto devět faktorů, ale i všemohoucí příroda a sám Bůh, jsou tu od začátku pro ty, kteří svůj život zasvětili té nejvyšší práci a to jest pátrání po nejvyšším poznání a pravdě.⁹⁷

Prostřednictvím průvodců, jak Ficino zmiňuje, se zdá být studijní poznání pro badatele mnohem snadnější, ale autor dále upozorňuje, že také i oni sami musí přispět snahou, pokorou a vyvarovat se určitému věcem, které celé jejich snažení může zatratit. Kromě humorů, které člověka ovládají jako vlny na moři, je nebezpečí také na zemském povrchu. První hrozba, která je živena Venuší, je pohlavní styk. Zejména fyzicky náročný, který otupuje mozek, vyplavuje duchy a zcela vysouší organismus. Je to největší hrozba pro inteligentní lidi, už Hippokrates pravil, že pohlavní styk je podobný jako epilepsie, která ničí mysl. Venuše vyhrožovala Múzám, že pokud budou konat obřady lásky, tak na ně pošle svého syna je potrestat. Příroda zcela záměrně umístila smysl dál od inteligence, ale i tak se musíme hlídat nezatemnit mozek chůčem. Další nepřítel zvláště u učenců je pocit sytosti u jídla a vína, tělo plné humorů tráví příliš dlouho jídlo, mysl je dušena tukem a přebytečnou krví a vše nebeské jí proto uniká. Málo známý klam, který převládá u většiny badatelů, je studijní činnost po setmění. Nebeští průvodci, kteří nás chrání, jsou při nás pouze přes den a v noci jsme v područí bohyně Hekaté. Dále není nic hezčího, než se přes den odevzdat paprskům Slunce, které nás podporují v činnosti. Ti, co spí v dopoledních hodinách, jsou rozptylováni opačným pohybem vesmíru. Neměli bychom bojovat s řádem vesmíru, v kterém nám příroda určuje, že východem Slunce svět vstává a se západem jde spát. Nový den s sebou nese nový začátek, tak i tělo se zbaví veškerých nestrávených zbytků potravy, které zůstaly z předešlého dne a které, pokud bychom je nevyplavili, by začaly hnít a zraňovat hlavu.⁹⁸

Podle Ficina by se měly zahájit studie při východu Slunce nebo nejdéle hodinu poté. Každý den je dobrý provést rituál, který příznivě nastartuje celý den. Začít masírováním dlaněmi celé tělo, použijte také kartáč na hlavu a krk, hodinu meditovat a pokračovat v ní i v přestávkách při studiích. Vhodnou přestávku doporučuje Ficino v poledne a dvě hodiny poté, kdy Slunce má nejvyšší moc a nebe ovládá Phoebus vůdce věd a Múz. Další hodiny je vhodné věnovat myšlenkám předků než tvořit ty vlastní.⁹⁹

⁹⁷ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 109

⁹⁸ Tamt., str. 123-129

⁹⁹ Tamt., str. 131

5.1.3 Péče o naše tělo

Dále Ficino pokračuje péčí o naše tělo. Lidské tělo potřebuje optimální přísun živin, ale především vlhkost, kterou je živeno zejména. Nesmí být příliš radikální, to by mohlo způsobit udušení, a pokud je vlhkosti nedostatek, hrozí smrt. Tudíž se musíme již od mládí starat o svůj vrozený oheň, který určuje kvalitu našeho života. Ficino popisuje několik příčin nedostatku nebo nadbytku vlhkosti, které oslabují naše tělo. Vysoušení může způsobit hojný tok krve, nadměrné pocení, žíznivé lapání po dechu, úzkost, vztek a také vzduch, který je moc suchý. Častá opilost je příčinou obojího, protože vysušuje opilého moc velkým teplem a dusí ho vlhkostí. Špatně strávené živiny způsobují průjmy a tak potřebné vitamíny se nestačí uložit do těla nebo špatně strávená potrava přemůže přirozené teplo a tím vysuší organismus.¹⁰⁰

Zdravé dobré jídlo, znamená i dobrou krev. Takové jídlo, „*mhima*“ znali již staří Řekové, jak Ficino uvádí. Krev, která se po tomto jídle tvoří, není studená, suchá ani hustá a horká, je přesně taková, aby pomáhala vyvažovat přirozené teplo těla. Říká se o ní, že zachovává mládí, protože dokáže rozehtát srdce. Je podobná olivovému oleji, který svou jemnou vlhkostí a lehkou tučností, jí připomíná. Je tedy nutné, aby náš režim jídla a pití tomu odpovídal. Můžeme obohatit náš jídelníček pistáciovým oříškem, lékořicovým džusem, mandlovým a sezamovým olejem, které zaručeně pomáhají vyrovnat vlhkost těla, ale pokud nebudeme dodržovat vyváženost stravy, následky budou viditelné.¹⁰¹ Dále se Ficino zmiňuje o prostředí, kde zvířata žijí. Podle něj je nezbytné, abychom přihlíželi k tomu, kde a jak byla pěstována zvířata a rostliny, které jíme. Určitě vybírat takové, které pochází z regionů z vysokých nadmořských výšek, udržované v čistotě a v teple pod příjemnými paprsky slunce, kde vody nejsou stojaté, a na pohled vidíme kultivovanou krajinu plnou nezkažených plodin. Zde najdeme nemalé množství dlouho žijících lidí, ale není to pravidlem. Platón viděl zdravé žití ve velebných a mírných regionech. Ale jak říká Ficino, ne každý má to štěstí na takovém místě žít, proto musí dodržovat výše popsané rady.¹⁰²

Vyvážená strava tedy spěje ke šťastnému a zdravému životu. Existují ale také problémy spojené s hlavou a zrakem, které člověk řádně neléčí a tím ohrožuje své zdraví trvalými následky. Na začínající bolest hlavy pomáhá žvýkání tmelu, držet v ústech cukrovinku zvanou „*diambra*“ a mazat si čelo, spánky a krk listy majoránky, fenyklu nebo růžovým olejem. Pokud je bolest silnější, Ficino z vlastních zkušeností doporučuje do růžového oleje přidat aloe s octem. Unavené, zanícené nebo slabé oči si řádně umyjeme pod

¹⁰⁰ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 169-175

¹⁰¹ Tamt., str. 175-183

¹⁰² Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 183-189

tekoucí vodou a následně si na ně položíme obklad z vody, fenyklu, majoránky a šafránu. Existují i speciální pilulky na zklidnění očí, ale pokud budeme každý den užívat v jakékoliv variantě fenykl, i ten zachová a zaostří vidění. Nebo k snídani si dopřejte chleba obohacený fenyklem a cukrem a podávejte ho s chebulickými myrobalany, prospějí inteligenci a jejich užívání prodlužuje život. Jestliže teplo jako příčina špatné viditelnosti způsobí nahromadění krve kolem hlavy, přiložíme na krk pijavice.¹⁰³

5.1.4 Jak se dožít vysokého věku

Podle Ficina stáří začíná v devětačtyřiceti letech a nejpozději v třiašedesáti anebo sedmdesáti lety, kdy je životodárná vlhkost těla vysušena. Také se během života mění druhy našich potěšení, které doprovází různé planety. Slasti prožíváme díky pěti vnějším smyslům a vnitřním smyslům duše. Hmat a chuť patří do raného dětství a mládí, kde jsou slasti ovládány rozumem, ale především smysly. Tyto dva smysly mají společné médium, tělesnou tkáň, kterou nalezneme při dotyku s předměty a nachází se hned vedle d'ábla a světla. Také je mládí pod vedením planety Venuše, která je živena vlhkostí těla a sužuje mladé lidi.¹⁰⁴ Tato planeta je mladistvá, krásná a tvořená různými ornamenty. Ničí vše stvořené, aby se mohly vytvářet nové věci. Jedině tato planeta k nám přichází jako přítel v podobě potěšení a vzrušujících lákadel, ale právě tyto vášně jsou pro člověka velmi nebezpečné. Proti jejím klamům prosme o Athénin štít a věnujme se jiným radostem, které nám příroda nabízí. Jsou to radosti trvalé a zdravé. Ty nejnižší jsou v čichu, vyšší v sluchu, vznešené ve zraku, ty významnější v představivosti a ty božské v rozumu. Božských radostí podle Ficina můžeme dosáhnout v dalších fázích života, protože už nás neovládají smysly, ale smysly se zcela podřizují rozumu. Převládá čich a sluch, které v kontaktu se vzduchem mají blízko ke kvalitám nebeským i materiálním. Staří lidé jsou doprovázeni planetou Saturn, který jim pomáhá vytrvat ve svém životě. Ale může se z něho stát velký nepřítel, pokud se necháme svést přílišným rozjímáním, přílišnou oslavou vlastního já, když zapomeneme, že jsme součástí pozemského života, pak jakoby srpem tyto lidi oddělí od povrchu zemského a většinou ukradne jejich život. To mají Venuše a Saturn společné, že oba trápí lidstvo touhou po zrození. Ona naléhá na tělo, aby bylo plodné, a Saturn vede mysl k neustálé činnosti. Proto se staří lidé můžou cítit smutní, apatičtí a podléhají starostem. Ficino zmiňuje, že je důležité mít na paměti, že vše nadměrné vede k disharmonii těla s duší a pamatovat si, co už Pýthagorás

¹⁰³ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 143-145

¹⁰⁴ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 196-198

učil Platóna: Aby byl vždy lidský život zachován v rovném poměru duše a těla a vyživovat obě tyto složky řádným cvičením a dobrou stravou. Pro starého člověka je nutné především obnovovat a hromadit dostatek krve a starat se o svého ducha. Můžeme tím přispět, když si uchováme něco z dětství. Třeba se vrátit ke zvykům a hrám, které jsme znali jako mladí.¹⁰⁵

Nebeské konfigurace ovládají lidské tělo mnoha různými způsoby. Astronomové dokázali sestavit různé konstelace planet na určitou hodinu, měsíc či jiné časové období. Proto bychom se mohli řídit planetami, které ovlivňují náš život prvních sedm let, protože tento koloběh trvá celý život. Představují je planety: Měsíc, Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter a Saturn. Poslední sedmý rok je vždy nejvíce kritický, protože vláda od nejvyššího Saturna spadne pod Měsíc, který je zase nejnižší. Proto člověk by si měl každý tento sedmý rok promluvit s astrologem a vyslechnout si, čeho se má vyvarovat. Ptolemaios potvrzoval mnoha argumenty, že konec lidského života není zcela předurčen, ale v mnoha ohledech ho můžeme oddálit nejen astrologickými schémata ale i lékařskou ochranou.¹⁰⁶

Dále Ficino pokračuje, že často u starších lidí si můžeme všimnout šedivých vlasů. Jsou ale i tací, kteří je mívají až na sklonku života. Můžeme používat různé kúry z myrobalan, které vysušují nadměrnou vlhkost a tedy zabráňují růstu šedivých vlasů. Vlasy ale také šediví po dlouhém smutku, zákeřných nemocech v minulosti a také si tento předpoklad přinášíme od svých rodičů. K obnovení mládí musíme očistit tělo od cizích nálad a smutků, které jsme přijali za své. Také je nutné očišťovat organismus, který bývá zanesený různými škodlivinami, které staré tělo už není schopno tak dobře zlikvidovat. Na to je dobré jíst projímadlo čemeřici nebo pod dohledem doktora čas od času zavést klystýr. Pilulky přispívající délce života připravíme z umyté aloe, emblického myrobalanu, fialových růží a tmele, které zapijeme vínem. Nejúčinnější jsou, když je Měsíc v aspektu s Jupiterem. Nebo v předpokladu takto postavených planet můžeme vyrobit ještě stejně účinný lék, který se skládá ze všech druhů myrobalán, skořice, fialových růží, šafránu a jantaru. Do této směsi ještě po doporučení Ficina nalijeme bílý cukr s odvarem z růže a citronové šťávy a vše vyválíme ve zlatě. Tento lék brát čtyři hodiny před večeří. Přísady zlato, kadidlo a myrha jsou cenné poklady života, které byly darovány třemi krály Kristu k jeho narození. Tyto dary představují vládce planet a hvězd. Zlato reprezentuje povahu Jupitera jako nejmírnější substance ze všech, dále kadidlo patří Slunci, které stejně jako Slunce umí darovat teplo a myrha, která zpevňuje a zachovává tělo je dána Saturnu z nejstálejších z planet. Tyto dary, jak Ficino popisuje, musí využívat i staří lidé výrobou různých směsí o ně přidané. Toto složení

¹⁰⁵ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 189, 211

¹⁰⁶ Tamt., str. 231-233

dokáže odrazit rozklad vlhkosti, podnítit a posílit všechny tři lidské duchy, oživit smysly, zbystřit mysl a zachovat paměť.¹⁰⁷

Okolo sedmdesáti let je vlhkost těla zcela vysušena, přírodní prostředky jen velmi málo dokážou tento proces zpomalit. Ficino staré tělo přirovnává k pomalu trouchnivějícímu stromu. Pouze mládí může těmto starým jedincům pomoci, proto je třeba si vybrat krásnou, mladou a temperamentní dívku, z které život přímo sálá a když měsíc narůstá, sát její mléko. Podpořit zažívání fenyklem, cukrem, které zabrání, aby se mléko srazilo v žaludku. Je možné místo mléka pít mladistvou krev. Lidé v tomto věku se vůbec musí obklopovat věcmi a přírodou plnou života.¹⁰⁸

5.2 MAGIE LÁSKY, TALISMANŮ A HUDBY

5.2.1 Teorie spiritus

Podle Ficina je nejdůležitějším nástrojem našeho zdraví duch (*spiritus*), kterého lékaři znají jako čistou páru krve. Duch je velmi jemný, horký a jasný. Tato hmotná látka je výsledkem tělesného procesu, teplem vygenerována ze srdce a putuje do mozku, kde je spiritus používán duší pro nepřetržité výkony vnitřních a vnějších smyslů. Je to důkaz spojení těla s duší a také toho, že krev je velmi důležitá pro celý chod těla a mysli. Krev se tvoří tělesnou silou, která vzniká při zažívání. Ta nejlehčí část krve pak tedy proudí do srdce, kde se stává životní silou. U člověka převládá třetí zvířecí síla, která je silou pohybu a smyslu.¹⁰⁹ Naše mysl se tedy nachází v nepřetržitém spěchu a neklidu. Je ale schopna se odvrátit od vnější reality a soustředit se na svou podstatu a očistu. Tím dokáže vstoupit do kontemplativního života, který je bránou k nejvyššímu vědění a poznání Boha, což představuje nejvyšší lidský cíl.¹¹⁰ Duch je těsně spřízněn s duší, která tímto spojením je součástí celého těla. Duše, nehmotná entita, pak svou duchovní mocí vykonává hmotné funkce spojené v částech těla právě prostřednictvím ducha. Duch ale dále proniká do celého Veškerenstva. Z vesmíru od nebeských sfér putuje k pozemskému světu a přináší lidstvu faktor lásky.¹¹¹ Láska ve Ficinově podání překonává ponuré nazírání na svět a vytváří obraz krásného harmonického světa, kde právě láska je tím faktorem, který prostupuje Ficinovou oduševnělou kosmologií. Láska vycházející od Boha, vyjádřená věcmi a lidmi, se projevuje

¹⁰⁷ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 193, 215-217, 229-231

¹⁰⁸ Tamt., str. 197-203

¹⁰⁹ Tamt., str. 111

¹¹⁰ Kristeller, P. O., *Osm filosofů italské renesance*, str. 53

¹¹¹ Celenza, Ch. S., „Renesance Platónovy filosofie“, str. 127-129

jako neustálá touha kroužící vesmírem. Vnímáme ji jako krásu, která obohacuje celé Veškerenstvo. Ani svět pro Ficina není pomíjejícím obrazem čehosi, ale překrásným výtvořem a proto existence v tomto světě je slastí a radostí. Přítomnost Boha je vyjádřena světlem, které proniká všemi stupni jsoucna, a tím představuje jeho dobrotu a pravdu. Světlo samo není jen vyzařováním Boha samotného, ale vlastně samotným Bohem, který se takto přizpůsobuje svým výtvořům.¹¹² V lásce milující odevzdává část svého ducha milovanému. Pokud láska není opětována, milujícímu hrozí smrt, protože mu chybí část životně důležitého elementu, který neopětovaná láska nenahrazuje zpět. Láska pozemská je vystavována mnohým nebezpečím, ale také skrývá cestu, pokud je o duši správně pečováno, která vede k vyššímu přilnutí, což je požitek a slast nepramenící ze smyslů, ale rozumu a mysli.¹¹³

Duchové, protože jsou součástí lidského těla, jsou často vystavováni námahou denního režimu. Ficino upozorňuje, že s blížící se nocí jsou těžcí, hustí nebo dokonce již rozptýlení. Ráno se znova obnovují, proto se vždy po probuzení cítíme svěží a plní sil. Pro obnovení těchto důležitých elementů, což se shodují všichni lékaři, jak píše Ficino, je dobrý „*theriac*“-všelék, který podporuje znovuoobnovení duchů, ale také posiluje většinu jednotlivých částí těla. Podle Ficina je nutné tento účinný lék brát dvakrát týdně v zimě a na podzim a během jara a léta stačí jednou za čtrnáct dní. Tento všelék se skládá z emblických myrobalan, aloe, šafránu, červeného santalu, skořice, meduňky a citronové kůry. Pilulky z této směsi nejlépe zapít vínem šest hodin před jídlem.¹¹⁴ S výživou ducha bychom měli začít především u vůní, které se stejně jako duchové vyznačují jemností a ve formě výparů. Přeci také až strávené jídlo a jeho výpary jsou přínosem pro vyživování ducha. Ficino rozlišuje několik výparů s různými pachy, protože ne všechny jsou účinné, zvláště po nezdravém a těžkém jídle. Nejlepší pachy jsou aromatické a ostré, které prostřednictvím jater se dostávají do srdce, kde podle přítomné kvality tvoří takové duchy. Častá apatie a smutek způsobí neprůchodnost duchů a člověk se pak cítí malátný a unavený. V tomto případě je dobré voňavé víno, které ihned tyto elementy vyživí a navíc dopřeje smyslům potěšení, které v tomto případě není škodlivé. Nebo také různé laskominy ze skořice, anýzu, sladkého fenyklu a cukru. Správnou vůni navodíme přípravou koření, které se skládá z myrobalan, sandalu, skořice a šafránu¹¹⁵ Duch je vyživován nejen vůněmi, ale jak říká Ficino i samotným vzduchem, který každý den dýcháme. Není nic důležitější pro zdraví člověka než jídlo, pití a vzduch. Ten ovlivněn nebeskými věcmi se podílí na kvalitě našeho ducha, zejména toho životního, který následně

¹¹² Gorfunkel, A. CH., *Renesanční filosofie*, str. 93-94

¹¹³ Celenza, Ch. S., „Renesance Platónovy filosofie“, str. 129

¹¹⁴ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 129, 139

¹¹⁵ Tamt., str. 189, 209-211, 221-223

působí na zvířecího ducha. Funkce zvířecího ducha potřebují umělci a intelektuálové, proto se oni musí obklopovat vůněmi, hudbou a čistým vzduchem. Harmonických písní je více druhů, některé jsou citlivé k mysli, jiné k našim citům. Podle toho si člověk může vybrat takové, které právě potřebuje slyšet na posílení jeho duševní i tělesné správy. Přesně tak, jakým stylem zpíváme a jak moc se tomu odevzdáme, tak stejně se cítí náš duch.¹¹⁶ Ficino ke své magické medicíně využíval především orfické hymny, které mají monodický nápěv připomínající ozvěny planetárních sfér, tedy těch, o kterých se již zmiňoval Pýthagorás. Tato sluchová magie vyladěná do tóniny planet, napomáhá přitáhnout sympatetické síly z nebes dolů k lidem.¹¹⁷

5.2.2 Teorie mikrokosmu-makrokosmu

Ficino neschvaloval bezbožnou magii spojenou s démonskými praktikami. Jeho přirozená magie je zakládána na přírodních prostředcích a hledání nebeských služeb pro blahobyt a zdraví našich životů, ale i přesto musel dát své magii nedémonský ráz. Obrací se k analogii Plotínova myšlení a teorii mikrokosmu-makrokosmu. K tezi, že stejně jako každý živočich má duši, tak duši má také celý svět.¹¹⁸ Ficinova teorie je založená na potrojném dělení. Světová duše se nachází mezi myslí a tělem světa. Božská mysl (*mens*) obsahuje ideje, které se počtem rovnají semenům rozumu (*rationes seminales*), které obsahuje světová duše. Tyto ideje představují také jejich vzory, které se dál zobrazují do těla světa jako druhy (*species*), které jsou zcela odkázány a tvořeny těmito idejemi. Vycházející vazby mezi semeny rozumu a nižší formou života ovládá světová duše, která je přítomná všude.¹¹⁹ Opravdu na světě neexistuje jediná věc či místo, které nepojalo světovou duši. Ta může být zlákána hmotnými formami, protože tyhle návnady sama vytváří.¹²⁰

Ona vytváří figury, které vidíme na nebesích ve formě hvězd a planet, které jsou propojené světelnými paprsky a silou vycházející z nebeských těles. V těchto vzorech jsou uloženy všechny nižší druhy.¹²¹ Figur je celkem čtyřicet osm, z nich jich je dvanáct ve zvěrokruhu a třicet šest mimo ni. Těch dvanáct můžeme vidět na nebi, ostatní jsou tajemně skryty. Figury vytvářejí různé obrazy (konstelace, souhvězdí) podle toho, v jakém postavení se právě nacházejí. Ať to vypadá, že jsou prostorově odloučeny od sebe, jsou důvodem

¹¹⁶ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 213, 219

¹¹⁷ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 85

¹¹⁸ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 397

¹¹⁹ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 71

¹²⁰ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 245

¹²¹ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 215

světové duše, která je drží stabilní. Odlišujeme dva druhy figur. Elementární jsou tvořeny ze živlů, proto jsou jejich kvality teplo, chlad, vlhkost a sucho. I když sílu čerpají z nebes, protože jsou bezpochyby důvody *mens*, tak se už nějakým způsobem dotýkají hmoty. Podobné je to u hudebních nástrojů, pokud vyladím nástroj stejně jako ten, podle kterého se řídím, budou znít stejně, ale skrytou podstatu toho prvního racionálně nepoznáme. Druhý typ, nebeské figury, mají nejsilnější moc, kterou nám přináší tělesný duch prostřednictvím světové duše dolů s paprsky. Toto podobenství figur jsou pravidla, která bezpochyby fungují, i když je za potřebí víry. Nebeské figury představují výrazy nebe. Jako lidské tváře odhalují naše nálady, i nebeské jsou měnící ve své stálosti. Právě u těch dvanáct zodiakálních figur (zvěrokruhu) můžeme přes den pozorovat jejich měnící se figury.¹²²

Tělesný duch, jak popisuje Ficino, společně s paprsky a figurami působí jako médium, aby světová duše mohla být přítomna všude a spolu tak vedou k životu vše v přírodě. Samotné bytí živočichů a lidí je pak dále utvářeno prostřednictvím jejich ducha, který je v nich a drží je tak v pohybu a při životě. Ale hmota žádného svého ducha nemá, proto drahokamy a kovy čerpají a ukrývají sílu tělesného ducha uvnitř sebe. Alchymisté nebo jiní přírodní filosofové můžou hmotu od ducha oddělit na příklad sublimací kovu nad ohněm a uchovat si jeho sílu pro svůj prospěch. Aktivovat sílu ducha ve hmotě můžeme i rytím a vtoulkáním.¹²³ Obrazy, které se jakýmkoliv způsobem snažíme vepsat do talismanů, mají svou přirozenou moc, protože jsou obrazem figur. Ale také je důležité, jak obraz do talismanu usadíme. Proto Ficino spíše než rytí doporučuje vtoulkání, díky kterému vzniká zahřívání. Pokud probíhá tento proces harmonicky, v souladu s nebeskou sférou, která do dané látky vlila tu sílu, je pak tím navíc ta síla tělesného ducha posílena a vybuzena.¹²⁴ Tělesný duch se skládá ze čtyř živlů, kde podíl živlů se od zemité povahy stupňuje k největšímu ohnivému podílu. Stejně tak, jako lidská duše vyzařuje sílu života prostřednictvím srdce, tak světová duše tak koná díky Slunci. Nebesa jsou ovšem daleko a dotýkají se země jen hvězdnými paprsky, které připomínají plamínky ohně, který proniká pozemskými věcmi.¹²⁵ Takové světlo je jakýmsi jedním nebo obrazem Intelktu a druhy barev jsou zvláštností světla, proto znalost barev je důležitá vědět pro vzývání nebeských sil. Paprsky podobné ohni ale disponují o mnoho větší silou, než smysly dokážeme pojmout. Jinak by se materiální prostředky rovnaly těm božským. Je to jak světlo lampy, ale živé a vnímavé, co s sebou dolů k zemi nese okultní síly, které ve svých příjemcích, kde přežívají, ukrývají nemalé dary. Jak

¹²² Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 329-333

¹²³ Tamt., str. 257, 343

¹²⁴ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 228

¹²⁵ Tamt., str. 218

jsme již zmínili, Ficino doporučuje jako nejlepší nádobu kovy a drahokamy kvůli jejich tvrdé povaze. Kameny a kovy poskytují pro paprsky vynikající nádoby, protože jejich drsný povrch izoluje a uchová skrytou moc, kterou paprsky přinášejí. Použití obrazů tvořené ze dřeva nemá žádný smysl, protože jejich měkký charakter neudrží tu bujnou sílu a matka země ji vstřebá do své přirozenosti.¹²⁶

Ve snaze určit význam hudební terapie a dalším různým magickým postupům, předkládá Ficino sedm léčebných prostředků, se kterými jsou spjaty.¹²⁷ Jde o sedm kroků neboli úrovní, které pomohou přitáhnout přízně nebeských sfér k nám dolů. Prvním nejnižší postaveným prostředkem je použití tvrdých materiálů jakými jsou kameny a kovy, kterým vládne Měsíc. Na druhé příčce jsou rostliny, živočichové a většina plodů, které patří Merkuru. Třetí potřebnou složkou pro tyto účely jsou výpary, vůně a prášky. Uprostřed těchto úrovní je hudba, písně a slova, které jsou věnovány Apollonovi, vynálezci hudby a patří pod Slunce.¹²⁸ Počínaje touto rovinou už nejsou léčebné prostředky hmotné povahy. Látka zpěvu je jako teplý vzduch, který vlastně stále dýchá. Je jako spiritus živá a smyslná. Proto pokud hudbu spojíme s nebeským tělesem, má stejnou moc jako jakákoliv jiná léčebná směs.¹²⁹ Na příklad melodie Saturna jsou pomalé, hluboké, nevlídné a žalostné.¹³⁰ Slova v písních mají stejný účinek jako obrazy ryté do talismanů. Zde se Ficino vysvětluje, že síla talismanů je ukrytá v jejich tvrdé povaze a je málo pravděpodobné, že by mohly ublížit druhým, ale u písní je situace opačná. Škodlivé síly se snadno mohou šířit od tělesného ducha pěvce k tělesnému duchu posluchače.¹³¹ Dalším pátým krokem je důležitá lidská duševní rovnováha, pohyby a naše vášně, které patří Marsu. Následný šestý krok jsou argumentace a rozvážnost, které nesmí chybět při jakémkoli vzývání nebeských sil. Pro tyto vlastnosti prosíme Jupitera. Posledním krokem je naše naprostá odevzdanost božstvu, kdy se úplně odpojíme od reality a necháme se unést nebeskou mocí. V tuto chvíli jsme pod vládou Saturnu.¹³²

Zachycení ducha se nezdá být podle Ficina obtížné, ale učenec k tomu musí mít takové znalosti, které to umožní. Prvním takovým předpokladem je znalost pohybu a změn planet a hvězd. Ficino dává přednost třem Gráciím („milostem“) nebes, kterými jsou Venuše, Slunce a Jupiter, které své síly ukrývají mimo jiné i v barvách. Po sobě- zelená, zlatá a

¹²⁶ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 327-329, 331

¹²⁷ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 224

¹²⁸ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 357

¹²⁹ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 224-225

¹³⁰ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 359

¹³¹ Copenhaver, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, str. 225

¹³² Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 353-367

modrá.¹³³ Přízně těchto planet vycházejí přes Merkur a Měsíc. Moc z planet můžeme čerpat jednotlivě, ale pokud budeme chtít využít všechny tři planety, obraťme se k Jupiteru. On je svou povahou střídmy a čestnější než Venuše a zdrženlivější než Slunce. Kromě modré barvy vyhledáme žoviální věci a vzýváme síly, když je v aspektu s Měsícem. Ficino popisuje, že čerpáme tuto sílu prostřednictvím svého ducha, proto je důležité provést před tím očistu těla. Obecně nejbezpečnější způsob, jak využít planetárních sil, je využít přízně Měsíce, on je nejlepším prostředníkem nebeských a pozemských věcí. V jeho fázích se mění od horkého a vlhkého k studenému a vlhkému. Jeho světlo je světlo Slunce, které dále absorbuje Merkur, který je Slunci nejbližší. Ten dále tuto čistou sílu posílá dál do všech ostatních planet. Venuše pak svou povahou ji vytváří v energii a Merkur jako prostředník, obsahuje celý tento proces. Podobné povahy planet mají hvězdy, především stálice, které působí ve stupni znamení. Na příklad v pátém stupni Štíra se nachází hvězda „Cornea“, která prostřednictvím topasu, rozmarýnu nebo jetelu zvyšuje milost, cudnost a slávu. Abychom mohli zachytit sílu z jakékoliv hvězdy, měli bychom si podle Ficina vzít kov a bylinu patřící k té konkrétní hvězdě a tuto sloučeninu nosit vespod prstenu tak, aby se dotýkala našeho těla. Započít toto působení, když je Měsíc otočený k hvězdě, kterou prosíme o sílu nebo ji alespoň mívá ve své cestě.¹³⁴

Pokud chceme přijmout sílu z planet, hledáme především věci určené jim. Mezi sluneční patří všechny rostliny otočeny k Slunci a také kovy a nerosty zlaté barvy. Merkur zahrnuje cín, stříbro a Měsíc všechny bílé, vlhké prostředky nebo krystaly a perly. Můžeme si uplatňovat nárok na dary vesmírných bytostí, ale provést je jen v určitou hodinu, den, při východu Slunce a v nejsilnějším období planety.¹³⁵ Kromě barev a nerostů, které nedílně jsou součástí planetárních znaků, je také velmi účinné použít jejich obrazy. Pro dlouhý a šťastný život budeme vzývat Jupitera tak, že do čistého, bílého kamene vryjeme jeho obraz muže s korunou sedícího na orlu nebo draku, oděného v žlutém rouchu. Slunce pomáhá při léčení nemocí a jeho obraz krále v žlutých šatech držícího krkavce ryjeme do zlata, nejlépe, když je Slunce ve Lvu. Ficino pro svou magii využívá obrazy egyptských a arabských mágů, na které odkazuje v *De Vita*. Na obhajobu jeho magie využívá ale jen planetárních figur, protože jsou výhradně spojeny s astrologickými znalostmi. K tomu připisuje práci Alberta Magnuse, který ve svém díle *Speculum* pojednává o síle nebeských figur jako o možnosti přijmout nadpřirozené síly, ale jen za pomoci astrologických znalostí. Ficino se zmiňuje, že dary planet

¹³³ Yates, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, str. 80

¹³⁴ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 263-271, 277-279

¹³⁵ Tamt., str. 243-255

se dají použít v různých oblastech života, kromě medicínského využití pomáhají při řešení sporů nebo proti začarování. Také můžeme obrazy spojit dohromady a vytvořit jakýsi obraz universa. Je dobré ho umístit někde do domu na viditelné místo, nejlépe na strop, protože když je člověk pak mimo domov, stále bude mít před očima tento božský výtvar. Nesmí se obraz tvořit v sobotu, ve dni Saturna, kdy Bůh stvořitel světa odpočívá. V obrazu nesmí chybět planety Grácií v jejich barvách a nebeská sféra.¹³⁶

Tak jako člověk může očistou nebo nedbalostí ovlivňovat kvalitu lidského ducha, tak i tělesný duch přítomný v pozemském světě, může měnit povahu a chování svého nositele. Ficino se zpátky vrací k egyptským a arabským mágům, kteří tvořili sochy, do kterých přes různá zaříkávadla v podtextu emocí, vzývali okultní síly k různým machinacím. Oni ale kromě zdraví, ovlivňovali i jiné životní události, na příklad člověka, aby se zamiloval do jiného. Na tyto kouzelné praktiky Ficino upozorňuje, protože lehce při rituálech mohli něco zaměnit a místo přirozené síly seshora, přinést efekty démonské. Pokud jde o terminologii Ficinovy magie, tak síly nebes neuctíváme, ale napodobujeme a s božstvem nemůžeme obchodovat či smlouvat, ale mluvíme o zachycení přirozené síly nebeských činitelů.¹³⁷

¹³⁶ Ficino, M., *Three Books on Life*, str. 337-351

¹³⁷ Tamt., str. 351-355

6 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila ukázat i jiný odkaz dělení magie než je na bílou a černou. Snažila jsem se představit přirozenou magii v podání Marsilia Ficina, která se od těch výše zmiňovaných liší svojí etickou stránkou. Prostřednictvím úvodní kapitoly o magii jsem zmínila počátky magie, které se vztahovaly k dobovému náboženskému charakteru. Proto i renesance, pro niž je příznačné oslavování antické tradice a lidské důstojnosti, se stala působností pro zrod nové myšlenky „*přirozené magie*“, která vyvstává ze středověku, nepříznivé doby pro rozvoj magie.

Představením knihy *De Vita* jsem se snažila prokázat, že Ficinova magie se soustřeďuje na zdraví člověka. Jeho magie vlastně spočívá v tom, že člověk jako součást vesmíru, je schopen využít moc nadpřirozených sil pro svůj vlastní prospěch. Nicméně tyto účely mají sloužit výhradně pro lidské zdraví. Stěžejním jeho magických nauk je teorie mikrokosmu - makrokosmu, ve které je *spiritus* člověka provázán s tělesným duchem vesmíru. Při řádné očiště a dodržování určitých hygienických pravidel, je člověk schopen se s tímto tělesným duchem spojit a tím se vlastně stát součástí božské podstaty. Ficino do své magie ještě zahrnuje možnost využití tělesného ducha mimo lidské bytí. Tělesný duch, který součástí světové duše proudí s paprsky na pozemský svět, je obsažen v hmotě. Člověk tedy může tuto sílu různými způsoby uchytit a využít ke svým účelům. Ficinova magie umožňuje také využít astrologických možností. Dary nebe můžeme získat prostřednictvím obrazů figur planet a jiných nebeských obrazců, které podle potřeby a účinnosti vkládáme či malujeme na různé povrchy, které nás obklopují.

Mimo jiné jsem se ve své práci snažila přiblížit Ficinovy myšlenky a jeho odkazy k jiným myslitelům a teoriím. Zvláště v novoplatónismu najdeme podobné názory na světový systém, který Ficino zastával. Tyto zdroje a jiné pomohly Ficinovi napsat lékařský spis, který spolu s magickou přirozenou magií ovlivnil další myslitele své doby i pozdějších let.

7 RESUMÉ

Esoteric science developed at the interface of faith and philosophy, with which it shares some principles until today. Magic, which has a common view of the world as esotericism, has its origins within the origin of mankind, where under different traditions continued to develop its activity under religious character. Although the Church Fathers tried to distinguish good magic from evil one, they refused to accept the idea that by magical doctrine an individual could exceed its being and reach the divine nature. Renaissance came with a new idea of a creation of „*The natural magic*“ in which the universe is permeated by some kind of a power, which ties everything in the world together. Thanks to this interdependence, one can, as part of the universe, make use of the heavenly options for his own purposes. Especially the interpretation of magic of Marsilio Ficino in his book *De Vita libri tres*, became the most influential of its time. His medical file represents a complete magic system enriched by recipes and advices, which a human being can use for his health.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

8.1 PRIMÁRNÍ PRAMENY

- FICINO, M., *Three Books on Life*, eds. Kaske, C. V. – Clarke, J. R., New York: Binghamton, 1989.
- CHLUP, R., *Corpus Hermeticum*, Praha: Herrmann a synové, 2007.
- VERGIL, P., *On discovery*, přel. Copenhaver B. P., London: Cambridge University Press, 2002.

8.2 SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

- ARMSTRONG, A. H., *Filosofie pozdní antiky*, přel. Pokorný, M., Praha: Oikoymenh, 2002.
- BARA, J. F., „Astrology III: Middle Ages“, in: *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, ed. Hanegraaff, W. J., Nizozemsko: Leiden, 2006.
- CAVENDISH, R., *Dějiny magie*, přel. Karásková, E. - Siedloczek, M., Praha: Odeon, 1994.
- CELENZA, Ch. S., „Renesance Platónovy filosofie“, in: *Renesanční filozofie*, ed. Hankins, J., přel. Pokorný, M., Praha: Oikoymenh, 2011.
- COPENHAVER, B., „Astrology and Magic“, in: *The Cambridge History of Renaissance Philosophy*, eds. Schmitt, Ch. B. – Kessler, E. - Kraye, J., New York: Cambridge University Press, 2008.
- COPENHAVER, B., „Jak a proč provozovat magii: Filosofické recepty“, in: *Renesanční filozofie*, ed. Hankins, J., přel. Pokorný, M., Praha: Oikoymenh, 2011.
- COPENHAVER, B., „Natural Magic, Hermetism, and Occultism in Early modern Science“, in: *Reappraisals of the Scientific Revolution*, eds. Lindberg, D. C. - Westman, R. S., New York: Cambridge University Press, 1990.
- COPENHAVER, B., „The Occultist Tradition and its Critics in 17th Century Philosophy“, in: *The Cambridge History of 17th Century Philosophy*, eds. Garber, D. – Ayers, M. R., New York: Cambridge University Press, 2008.
- LÉVI, E., *Dějiny magie*, přel. Kefer, J. – Bor, D. Ž., Praha: Trigon, 2003.

- FAIVRE, A., „Astrology I: Introduction“, in: *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, ed. Hanegraaff., W. J., Nizozemsko: Leiden, 2006.
- FLOSS, P., „Albertus Magnus“, v: *Filosofický slovník: Kolektiv autorů*, eds. Horyna, B. – Štěpán, J. – Blecha, I. – Šaradín, P., Nakladatelství Olomouc 2002.
- GORFUNKEL, A. CH., *Renesanční filosofie*, Praha: Svoboda, 1987.
- GRAF, F., „Magic III: Middle Ages“, in: *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, ed. Hanegraaff., W. J., Nizozemsko: Leiden, 2006.
- GUIMBARD, C., „Marsilio Ficino“, in: *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, ed. Hanegraaff., W. J., Nizozemsko: Leiden, 2006.
- HORYNA, B., „Alchymie“, v: *Filosofický slovník: Kolektiv autorů*, eds. Horyna, B. – Štěpán, J. – Blecha, I. – Šaradín, P., Nakladatelství Olomouc 2002.
- KRISTELLER, P. O., *Osm filosofů italské renesance*, přel. Nejeschleba T., Praha: Vyšehrad, 2007.
- PRIESNER, C. „Magie“, in: *Lexikon alchymie a hermetických věd*, eds. Priesner, C. – Figala, K., přel. Babka, P., Praha: Vyšehrad, 2006.
- STUCKRAD, K., *Western esotericism: A brief history of secret knowledge*, London: Equinox Publishing, 2006.
- ŠPELDA, D. „Genealogie mudrců v renesančním myšlení: Prisca sapientia“, v: *Pro-Fil*, vol. 12, no. 1, 2011.
Dostupné online: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/profil/article/view/148>
- VALENTE, M., „Albertus Magnus“, in: *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, ed. Hanegraaff., W. J., Nizozemsko: Leiden, 2006.
- VESELÝ, J., *Slavné Grimoáry minulosti*, Praha: Vodnář, 2008.
- YATES, F., *Giordano Bruno a hermetická tradice*, přel. Gajdoš, E. - Gajdošová, K. – Mervart, D. – Žemla, M., Praha: Vyšehrad, 2009.